

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

**ZAMYŠLENÍ NAD (DNEŠNÍ) KAŽDODENNOSTÍ JAKO
ZPŮSOBEM BYTÍ POBYTU**

**REFLECTION OF (CONTEMPORARY) EVRYDAYNESS AS
WAY OF BEING OF BEING-THERE**

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Anna Hogenová, Csc.

Autor práce:

Filip Materna

Praha 2012

Poděkování

Nejpřednější patří Prof. PhDr. Anně Hogenové, Csc. především za její živoucí, poctivé a často otřásající přednášky, které mě uvedli na hledání vlastní cesty. Další musím poslat učitelce ze střední školy Mgr. Váchové, která ve mně probudila drahnou dobu spící lásku ke knihám, a která měla nemalý podíl na tom, že studuji filosofii na zdejší fakultě. A s poděkování nemohu zapomenout na mé blízké přátele Filipa Timingeriu a Kryštofa Krejču, s nimiž jsem nejednou pobýval v krásném mlčení, poklidném hovoru i v zajetí vášnivé debaty, což mělo veliký vliv i na tuto práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Zamyšlení nad (dnešní) každodenností jako způsobem bytí Pobytu napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 10. června 2010

.....
Filip Materna

Anotace

Tato práce obsahuje zamyšlení nad každodenností s důrazem na dnešní dobu. Každá kapitola je *svým způsobem* samostatná, protože jedna se dívá na každodennost z hlediska okolní atmosféry, jiná z různého pojetí svobody, další z vlivu vědecko-technického myšlení atd.

Cílem je ukázat hrozbu dnešního rozvrhu, odkud se rodí, jak se nám skrývá, co a jakým způsobem ohrožuje, kam směřuje a jak se dá charakterizovat.

Anotation:

This study contains contemplation over everydayness with emphasis of the present day. Every single chapter is – by its own manner – separate, because one seeks everydayness in viewpoint of surrounding atmosphere, other seeks it from influence of scientific-technological thinking and so forth.

Intention of this study is to show the threat of nowadays design, where is it from, how is it concealed for us, what is threatened by it and how, to wherever it aims and how can it be characterized.

Klíčová slova:

Bytí, Pobyt, každodennost, metafyzika, myšlení, věda, technika, svoboda, Domov, Cizinec, hledání

Key words:

Being, Being-there, everydayness, metaphysics, science, thinking, freedom, Home, Alien, seeking

Motto:

*„Převčírem usekali větve bříz a habru
kvůli telegrafním drátům.
Hořkne to, svírá a leží to.
Bez hnutí ducha není pohybu...“*

*Co minulých zvěstí dosud slýchal jsem
z haluzí oněch šumících!
Teď mědí drnčí přesný úder:
‘Přijed’ ihned, sestra umírá!’ “*

Vladimír Holan

Obsah

Předmluva o názvu práce a způsobu její tvorby.....	7
Literární rešerše.....	9
1. Každodennost Pobytu: její půda; dějinná a metafyzická završená v moderní vědeckosti...	10
2. Absurdnost života ve světle rozumu.....	21
3. Progresivní svoboda jako svoboda progresu.....	26
4. Vědecko-technické myšlení jako transformování Všeho podle objektivních vztahů.....	32
5. Odpoutání Titána jako ztráta místa.....	36
6. Obyčejný člověk.....	41
Και συ, τέκνον...?!.....	46
Seznam použité literatury.....	47

Předmluva o názvu práce a způsobu její tvorby

Ústředním tématem je dnešní každodennost. Proč je tam slovo dnešní v závorce?

Jednak ukazuje to na to, že dnešní každodennost je jen jeden z možných způsobů bytí pobytu; druhak na to, že ta dnešní je závislá na minulých, a i když se vůči minulosti čím dál více odvrací, je v ní něco, co nás k tomuto odvracení přivedlo (to je obzvláště popsáno v 1. kapitole).

Proč každodennost jako způsob bytí Pobytu?

Protože toto Heideggerovo východisko překračuje problém metafyziky, jenž nejprve hledá pevný, nejjasnější základ, všeobecnou abstrakci, z které pak odvozuje vše ostatní, tzn. i každodennost.; zde jinak: vychází se od vztahu jsoucna vědomého si svého bytí skrze svou konečnost a světa, který se mu vždy nějak otevírá. To není prázdná abstrakce, ale spíše něco, na co se máme upamatovávat, co je vždy spolu-přítomné (konečné bytí-tu) jako to vždy předcházející. Zrozením jsme propadli smrti a vždy žijeme mezi jsoucný, ke kterým se nějak vztahujeme.

A pokud jde o zamyšlení: vpravdě název práce by měl začínat takto: „*snaha* o zamyšlení se nad...“ v duchu heideggerovského pojetí myšlení jako hledání vlastního údělu, jako hledání vlastních stezek k bytí jsoucího.

Jak byla psána tato práce? Jinak než mnou nemnoho jich napsaných v létech předešlých. S větším rizikem, že ztratím nit, že zabloudím. Dříve jsem dlouho promýšlel celou koncepci, a i když se tam během psaní sem tam něco změnilo, byla v celku v jejím duchu. Tato práce byla zpočátku připravována obdobně, měl jsem kostru, kapitoly a podkapitoly, čehož jsem se ale později vzdal, protože mě něco hlodalo, abych zkusil tvořit jiným způsobem a to takovým, který bych teď mohl vyjádřit obrazně: práce tvořená tak, jako se tvoří lesní stezka.

Aby chaos lesa každodennosti byl zpřístupněn stezkou. Stezkou, jež je tvořena v dialogu s tímto lesem.

Stezka se tvoří dlouhou dobu; trvá léta, než se prošlape, aby mírně leč viditelně lesem probleskovala. Což byl jeden z problémů: čas mi nedovoloval pomaleji a důkladněji stezku tvořit, jak by bylo záhodno (což je možná problém řešený do konce života).

Mnohokrát musí člověk projít stezkou, kupy větví osekát, několik kmenů vyvrátit, ale musí i les poslouchat, co mu dovolí: tu mu v cestě stojí velký balvan, který musí obejít, onde močál, přes který se nedá jít, potůček, kde musí hledat nejschůdnější úsek. Je tu tedy napětí, které rozkrývají hranice smrtelníka, pokud poslušen jest okolí, tedy poslušen tomu o čem přemýšlí. A tak jako zkušenější zálesák radí jinochu, tak mně byli nápomocni mistři tázání a mistři pera z dob starých i soudobých. Jsem si ale vědom, že mnoho úseků, a to právě i z důvodu mých nezkušených učednických let, jako stezka ani nevypadá, protože se jí nedostalo dostatečné péče. Nebo jsem šel směrem, kterým by se zálesák oka zkušenějšího nevydal, protože by daleko dříve rozpoznal, že vede do míst člověku neschůdných. Na druhou stranu tyto bludné cesty jsou nanejvýš důležité. Člověk je najednou ztracen, neví, jak už dál, kam až se má vrátit, zda cestou zpátky nezabloudí ještě více a kudy se má dát pak, až se vrátí; nejradši by to zabalil, ale nemůže, musí se s tím poprat, musí bojovat.

Hrozí, že původně tvořená lesní stezka bude směsicí stezek zapadajících do bažin, z ničeho nic ukončených, zmateně se proplétajících, až se budou podobati labyrintu, kde se člověk bude orientovat stejně špatně, ne-li hůře, než v lese samém.

Kapitoly se tvořily postupně, nebyli předem připravené, jenom jsem se snažil udržet přibližně směr i ve chvílích, kdy oklika byla nutná, abych odkryl další zákoutí. Každá kapitola jest vlastně jiné prodlení v jiném místě (snad) stejného lesa.

Dalším ohrožením bylo to, že jako syn dálnic – cest tvořených imperativem – jsem nejspíš sám nevědomky několikrát použil tento nepřiměřený a dovolím si říci nízký způsob, který se těžko dá nazvat hledáním, ale spíše vnučováním.

Doufám, že alespoň pár momentů stezky se skvějí krásou, která přivábí poutníka k prodlení, a bude schopna odhalit mu co nejryzeji její rozdílnost od Země, z které vyrůstá a zároveň jejich důvěrné souznění.

Literární rešerše

Téma každodennosti takto pojaté bylo metafyzikou přehlíženo z důvodu její vlastní povahy, protože ona se ptá po tom, *co je Bytí* hledajíc odpověď v tom, co je nejvíce jsoucí jsoucno jakožto to věčné, z kterého se dá vyvodit i veškeré děje – tedy to méně jsoucí, popřípadě to nejsoucí.

Každodennost jako způsob bytí Pobytu, tedy z konečného jsoucna vědomého si svého Bytí promýšlí takto explicitně až Martin Heidegger, který se už neptá, co je Bytí, jelikož takto položená otázka ho předem uchopuje jako něco mimočasového, co se tak dá pojmově či intuitivním vhledem uchopit ve své stálosti. On se začíná tázat, po všech těch různých počátcích (odpovědí na bytí) v dějinách metafyziky, na to, *jak je Bytí*.

A začne rozvrhovat tuto otázku právě od jediného jsoucna, které si ho je vědomo-Pobytu. Skrze něj se mu otevírá dlouho zahalený problém času a časování. Do zorného úhlu se místo věčnosti dere smrtelnost jako to, čemu se vyhnout přes veškerou tendenci pobytu nelze a co dokonce teprve umožňuje hledati nějaký smysl, protože jen tvář v tvář smrti přestává být to, co je samozřejmé a zjevuje tak svou pravou tvář pomíjivosti. Až toto bytostné setkání s Nic problematizuje Je a pak i rodí autenticky bytostné otázky. Tohle je původnější půda, která předchází veškeré metafyzice.

Vznikají další problémy jako ek-sistence člověka jako vrženého rozvrhu. Rozvrh určuje každodennost Pobytu. Dává mu předem smysl, porozumění světu. Vzniká tedy otázka, jak je Pobyť většinou, což je vlastně otázka po tendenci jeho směřování. Dále se ukazuje, že rozvrh různých dějinných epoch je nějakým způsobem přítomný v dílech té či oné doby a Heidegger myšlením odkrývá jejich různý vztah k Bytí, který byl povětšinou metafyzický, jenž nás dovedl, až do věku vědy.

K tomuto převratnému přípravnému myšlení Bytí, s kterým přišel Heidegger, se kloní, každý dávající důraz trochu na něco jiného, myslitelé jako je např. Fink, Gadamer, Patočka, Kosík apod.

1. Každodennost Pobytu: její půda; dějinná a metafyzická završená v moderní vědeckosti

Každý den je rychlejší. Každý den je plný okolních změn. Každý den je rychlejší v těchto změnách. Každý den je zahlcován informacemi o všem možném a všemožnými stále se rozrůstajícími výrobky, které jsou „vylepšované“ čím dále pokrokovější technologií.

Co všechny tyto *komparativem* vyjádřené děje každodennosti znamenají? Co vypovídá o Pobytu (Dasein), když je jím každodennost naplňována tak, aby rychleji utekla (Před čím? Útěk odkud a kam?), aby byla plná vlastněných jsoucn, která by byla stále rychleji obměňována technicky dokonalejšími novinkami? Jaká všednost a mimořádnost odpovídá této každodennosti? Jak je, a jaké má z toho důvodu místo, člověk, řeč, věc atd. v takto rozvržené skutečnosti?

Životní pohyb dnešního Pobytu je určován komparativním časováním. Odkud se rodí? Jaký „má v sobě cíl“ (entelecheia; echei- má, en- v sobě, telos- cíl)? Co je to entelechia?

Je to uskutečnění předem daného (apriorního) cíle, který je jako možnost ve zrodu toho či onoho jsoucn. Např. cílem semene od dubu je vyrůst ve statný strom. U člověka je to problematičtější. Můžeme říci, co je cílem (smyslem) člověka (Jako takového? Jako jednotlivce?)? Nenastává po této otázce, pokud jest položena se vší vážností, ticho propastného, anebo až právě ono rodí tuto otázku se vší vážností? Co zračí toto ticho propastného? Proč propastné vyvolává ticho? A odkud Ticho?

I samotné postavení člověka jest podivuhodné. Člověk totiž musí nejprve hledat svůj smysl, aby našel své místo, a protože žije ve společnosti, která jest vždy dříve než jednotlivec, tak svým způsobem bytí (společnosti) více méně otevírá či uzavírá možnosti (jednotlivce) nalézat se. Proto je pro Platóna asi nejpodstatnější otázka výchovy v obci, která má umožnit člověku nalézt v ní své místo. Má tedy člověk předem daný smysl nebo spíše předem danou možnost hledati ho? A i příklad dubu není bez nesnází, protože předpokládá, že má smysl sám

o sobě.¹ Ale odkud je bráno toto měřítko? Je vůbec smysl tam, kde není možné jeho hledání? A hledání předpokládá ztracenost. Je strom ztracený? Potřebuje kromě Pobytu jiné jsoucní porozumět světu? A proč mu potřebuje porozumět a jiné jsoucní ne?

Na základě čeho patří smysl k pobytu? Není člověk Tady Doma (Na této planetě? Zemi? V tomto Světě)? Co je Domov? Dům, bydlení, místnost; něco co má stěny a střechu (strop) a co slouží k načerpání energie a chrání před počasím? Či je pravý, až zá-světlní a po-smrtný, zatímco Nyní se nacházím mimo, v cizině?

Tyto možnosti jsou charakteru buď ontického či onto-teologického. Jednou se vychází z toho, že má svou bytnost založenou v utilitárním účelu, neboli se tento pohled táže *jen* na to, jak bude budova, domov, místnost, nejužitečněji (což pro tento pohled znamená nejlépe) rozvržena. Domov je jen jedno z mnoha jsoucín, které je rozvrženo *jasně a rozlišeně*. Druhá zde jmenovaná vychází z křesťanské dogmatiky, z jejího ontologického pohledu, kde Bytí jakožto nejvyšší jsoucní (summum ens) je nepochopitelně odděleno od jsoucín stvořeného (světa).² Člověk (imago Dei) jde cestou trnitou, aby spočinul ve věčnosti. Ukázal se nám Domov sub species aeternitatis i sub species utilitatis – oba založené v metafyzice.

My se na něj pokusíme podívat jinak a to sub species mortis, tedy z pohledu Pobytu.³ V jakém vztahu stojí člověk vůči zemi počátečně (archaicky)?

Samotnou Zemi je všemožně ohrožován. Je v nehostinné (macešské) přírodě, kde musí *hledat* různé způsoby ochrany, aby přežil on a jeho rod. Sužuje ho např. neodehnatelná štiplavost zimy; nebezpečí lesa, který je obydlen divou zvěří a kdo ví, čím ještě (taj neznáma);

¹ Samostatnost stromu u Aristotela, a jakožto starého Řeka nemyšlena předmětně, přece jen zračí metafyziku, která se dovršila v moderních vědách (v rozříštění universa), kde část okrsku jsoucín byla vyčleněna ze souvislosti s Bytím a předem uchopena jako proti nám něco stojícího (gegenstand). Semeno; rostoucí a vzrostlý dub, proudící potok v jeho blízkosti, vítr šeptající v jeho korunách, slunce pobízející ho v růstu, temná země držící jeho základ v moci (pomíjivosti), jeho proměny způsobované koloběhem ročních období atd. To vše nějak bytuje. To vše k nám může promlouvat svou tajemnou řečí.

² „Náboženství místo přechodu z roviny jsoucín někam jinam klade původní, neredukovatelný a nepochopitelný rozdíl dvou ontických rovin, namísto transcendence transcendentno.“ Patočka, J., *Péče o Duši I.*, Praha: OIKOYMENH 1996, str. 62.

³ „smrtně obývané sídliště“ Heidegger, M., *Co je metafyzika*, Praha: OIKOYMENH 2006, str. 21 pod čarou

bolestně vtíravý hlad nutící ho tam lovit; velemoc prorážejících blesků a strašlivý řev hromů atd. Ze všech stran na něho číhá *všude-přítomná Smrt*.

Současně takto silná privace základních potřeb dává ve chvíli jejich uspokojování zaskvěti se zázraku jejich bytí. Jen kdo je zmrzlý na kost, zakouší obdarovávací moc krbu. Jen kdo je vysušen ohnivým žářem Héliia a uzří tryskající jiskrnou vodu, svlaží v ní své rty a plnými doušky zapudí strasti žíznivosti, zakouší její životadárnost. Tak je Země i milující (vše)matkou umožňující lidské bytosti ohřáti se u ohně; pod teplou kožešinou usnout sladkým spánkem atd.

Aby mohl nalézat, musí *naslouchat*. Naslouchá, aby našel místo, kde se nebude jen bát, kterému *porozumí*.

Člověk je tedy zrozen macešskou Zemí, kde všude-přítomná Smrt ho nutí naslouchat okolí, aby přežil. Zároveň v naslouchání zaslechává hlas božstev, dětí matky Země a nebeského Otce, kteří mu dávají pokyny, odkrývají řád (κόσμος), místo smrtelníka a umožňují mu tak porozumět. Ale Oni pobývají a vládnu okráskům Bytí jen proto, že bytnost božského, té které „části“ (genius loci), byla člověkem zaslechnuta. Pan „*je obecnou hrůzou v tichu lesů*“,⁴ píše Hegel. Panická hrůza není strach z něčeho konkrétního a viditelného a přece jest něčím, co člověka přesahuje a má nad ním moc a co jedině člověku *se dává* (es gibt).⁵

Toto bezdomovectví není srovnatelné s tím, které Heidegger promýšlí z básně Hölderlina. Rys Cizoty Země vůči bytí Pobytu nutící ho hledat Domov Světa je něco jiného než bezdomovectví člověka moderní doby, který ztratil Domov právě proto, že utíká před Cizotou, a jen proto mohl redukovat Domov na obyvatelný prostor. *Cizinec hledající Domov jest půda (der Grund) každé možné každodennosti Pobytu*. Útěk před ní jí ještě nedělá nejsoucí. A právě veškerá těkavost, stálé konání něčeho a neschopnost vydržet sám se sebou ještě více zdůrazňuje, že tu je něco “od čeho utíkáme”, něco co tušíme jako hrozbu pro náš (dosavadní) život.

⁴ Hegel, G.W.F., *Filosofie dějin*, Pelhřimov: Nová tiskárna 2004, str. 184.

⁵ “*Jelikož bytí není ještě myšleno, říká se o něm v „Bytí a čase“: „dává se“ (es gibt).*“ Heidegger, M., *O humanismu*, Rychnov nad Kněžnou: JEŽEK 2000, str. 26. Jen proto, že bytí se dává dříve než myšlení, může být myšlení vůči němu přiměřené, nepřiměřené a i v zapomnění.

Mohla by být vznesena námitka, že když (archaický) člověk nalezne Domov, tak už není cizincem. Avšak je to tak? Vždyť většinu dnů *musí se starat (Sorgen)* o živobytí. Muži stále chodí na lov, riskují životy a přináší životu smrt, učí se trpělivosti, uctívají odvahu, která kolikrát může rozhodnout o životě celého kmene. Během lovu jsou též přítomni bohové, ale přesto, že jsou v jejich Všednosti, je v ní i stálá námaha, stálá „starost o něco...“ a právě v tomto nutném obstarávání (besorgen) probleskuje naše smrtelnost a zároveň s tím i naše Cizinectví. A hledání Domova, jeho uskutečňování, můžeme vidět v jeho Mimořádnosti, v čase svátečním a to způsobem rituálním zpřítomňujícím mýty. Tam přestává být tím, kým povětšinou je - Cizinec v jícnu Času - a stává se bytostným způsobem součástí dějů kosmických. Zapomíná na bídný úděl člověka: do konce života obstarávat.

Každodennost archaického člověka, *nutného charakteru* v tom smyslu, že nemůžou být jinak na rozdíl od pobývání dějinného, rodí silné napětí mezi Všedností a Mimořádností. A komu se jejich pobývání odkrylo aspoň zlehka, nemůže se nepodivovat, jak hutné, zhuštěné (dicht) je jejich zakoušení Bytí. Zde se rodí ctnosti jako odvaha, trpělivost, uvážlivost. Zlepšují se schopnosti výchovou a iniciace dospělosti je těžkou zkouškou a jen pokud je splněna, mohou muži a ženy žít podle svého údělu. Je přítomná vzájemná pomoc, úcta k nejlepším a ke zkušenému stáří. To vše a více se rodí z nutnosti, aby přežili, a zároveň vyjevuje přirozenou nerovnost mezi lidmi.

Ale je tu i možnost pobývání dějinného a Řecko jako jediné úchvatným způsobem začalo tuto možnost uskutečňovat. Tento národ vyživován Básníkem básníků, bystrý, velice vnímavý, milující krásu, jemný i mužný, hloubavý i hravý, přemítal nad mýty, nad obecným, protože byl zakladatelem obce (πόλεως), oblasti, která mu to svým způsobem bytí umožňovala. V jejich paměti to důležité, co se zrodilo v archaické společnosti, zůstalo, s hrdostí bylo bráněno a uvážlivě promyšleno. Napětí, boj protikladů vyzařoval z umístění a vzezření chrámů a divadla, na jehož půdě se odehrával každou divadelní hrou. „*V tragédii se nic neuvádí na scénu ani nepředvádí, nýbrž svádí se boj nových bohů proti starým. Když ve slově lidových pěvců vzniká slovesné dílo není to vyprávění o tomto boji, nýbrž to, co pěvci říkají, je v díle proměněno tak, že každé bytostné slovo svádí nyní tento boj a vynáší*

*rozhodnutí o tom, co je posvátné a co nikoli, co je velké a co malé, co je statečné a co zbabělé, co je vznešené a co mělké, co je pán a co je otrok (srv. Hérakleitos, fr.53)“.*⁶

Tak jak žijí, nevychází už jen z nutnosti přežít, ale z touhy žít krásně, žít svým osobitým způsobem, žít jinak než žijí barbaři. Uměřenost (σωφροσύνη) je jednou z jejich občanských zdatností, protože jen skrze ni se může zaskvěti krása a dobro (καλοκαγαθία), jen tak může býti souznění (άρμονία). „*V Athénách svobodně a otevřeně vystupuje duch nebo aspoň všude probleskuje jako pod lehkým oděvem díky ekonomické prostotě života (spokojuje se skromným zemědělstvím, obchodem a řemeslem); lehce a radostně na něj navazuje účast na státním životě, řečnictví, umění, poezie a filosofie. ... Lidé měli čas a smysl pro největší a nejstabilnější věci, protože se neutápěli ve výdělkářských, prestižních starostech a falešných společenských předsudcích. Dovedli ocenit nejjemnější nuance a narážky stejně jako nejdrzejší vtíp“.*⁷ A ještě si dovolím výsostný příklad trestu za překročení míry, na kterou by člověk měl pamatovat a být upamatováván, protože jest to míra smrtelnosti:

*„Také jsem Tantara zřel, jak kruté útrapy snáší,
stál tam v jezerní tůni a vlny kol brady mu hrály;
vidět bylo, jak žízni, a přece se nemohl napít:
kdykoli starý ten muž chtěl píti a sehnul se k vodě,
po každé stáhla se nazpět a zmizela, kolem pak nohou
černá se zjevila půda a bůh ji zas vysušil vždycky.
Stromoví vysokolisté mu sklánělo ovoce k hlavě,
marhany, hruškové kmeny a jabloně s ovocem lesklým
sladkoplodé i flky a olivy rostoucí bujně.*

*Když pak zvedl se kmet, by rukou ovoce chopil,
Po každé silný vítr je k stinným oblakům hodil“.*⁸

⁶ Heidegger, M., *Dílo a pravda*, <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reports/CTS-03-15.pdf> 2003, str. 2.

⁷ Burckhardt, J., *Úvahy o světových dějinách*, Praha: Melantrich 1971, str. 101.

⁸ (Hom. Od. XI. 582–592) *HOMÉROVA ODYSSEIA*, přeložil Otmar Vaňorný, Praha: Jan Laichter 1921, str. 231.

Zde tedy spravedlnost (Δίκη) upozorňuje: *nepomni člověče!* Tantalos trpí neuhasitelnou žízní a vždy se sehne, i když ví, že voda se vytratí. Svírající hlad vystupňovaný pohledem krásného jídla ho nutí natáhnout ruku a chopiti se ho, i když ví, že ho neochutná. Každým okamžikem je mu připomínána základními potřebami pro život jeho konečnost. Svoboda božská je smrtelníku odepřena. Člověk může zvěčnit sebe jen činem (básnickým, válečným, vladařským) a rodem.

Mohlo by se mnohým zdát, že Řecko Starých, jak se říká, idealizují. Já ale neříkám, že bylo „rájem na zemi“. Ano, byl dle mého Řek, „*dosud nejušlechtilejší odrůdou typu „člověk“*“.⁹ Ale tím byl z napětí principu Dionýského a Apollinského, z vědomí hrůzy, temnoty osudu, ale i rozumu, důvtipu, schopností člověka, vždyť „*ze všeho, co budí závrať, nejzávratnější je člověk*“.¹⁰ Před stránkou temnou, kterou Nietzsche charakterizuje jako kořen života, se nemá utíkat, ale zušlechtovat, má své místo a svou chvíli, tak jako z ní se rodící mimo jiné bolest a smutek. Oni upamatovávají na nesamozřejmost žití, vrací člověku míru, vyživují opravdovostí, živoucností radost a tím jí zadržují od přehnané žoviálnosti, prázdného chichotání, nedůstojného posměváčkovství.¹¹ Přátelská družnost jen když je pevně zakořeněna společně zažitými strastmi, nebude jen tak ledajakým větříkem vytržena, nebude slaboučkou květinou, která může hned tak uschnout, ale vyroste v silný strom, jehož radost v jarních květech zářící bude vyživována z půdy pevně zapaštěnými kořeny (Ne náhodou byla tvořena nejvěrnější přátelství mezi muži ve válce). Řecký člověk zakládá obce na nekropolích, stavěl Apollónův chrám sice na prosvětleném kopci, ale vedle temné propasti. Řecký člověk stál mezi říší Hádivou a bohy Olympu. Nad tím vším stál osud, který bohům nedovoloval opustit oblast působnosti a u lidí byl Pánem života. Člověk není jen ve tmě a ani není jen ozářen světlem, je mezi - v šerosvitu. Vzpomeňme na Aischilova Oresteia. Na jeho těžké odhodlávání vykonat strašný čin, ale strašné by ho bylo i nevykonat, a potom až zabije svou matku, jak

⁹ citace Nietzscheho „(*Der Wille zur Macht, Kröner vyd., aforismus 419, KSA = XI, 679*)“ z Heidegger., *M., Aristotelova Metafyzika IX, 1-3*, Praha: OIKOYMENH 2001, motto před úvodní částí

¹⁰ Sofokles, *Oidipus – Antigone*, Praha: Divadlo Za branou 1971, str. 9.

¹¹ doporučuji přečíst pronikavé eseje Karla Kosíka o smíchu a jeho družích v těchto jeho knihách: *Předpotopní úvahy; Století Markéty Samsové*

útrpná je cesta než dojde usmíření u božstva nového, jak těžký je jeho zápas s božstvem starším, které je tak velkou součástí jeho bytí. A jen o jeden hlas – Apollónův – byl zproštěn viny. A bude i příští „Orestés“? Či bude uznáno právo staršímu božstvu?

Vždy je to nový boj, tak jako „*Slunce ... je každý den nové*“¹² Den je jeho darem a v nenávratnu se ztrácí v tom smyslu, že už ho nelze prožít znovu. Každý náš promarněný den (zabíjení času) je zapomenutí na toto darované a tedy i na samotného dárce. Boj upamatovává.

Počátek dějinné každodennosti umožňuje Pobytu spoluúčastnit se boje bytostných protikladů a v tomto napětí spravovat obec.

Ale umožňuje mu zároveň jinou cestu, cestu Metafyziky. V čem spočívají tyto dvě možnosti? Pomůžeme myšlení myšlenkou myslitele: Rozdíl oproti světu archaickému je, že zde „*se člověk sice (může) setkávat s duchy, démony a jinými tajemnými bytostmi, ale tajemství zjevnosti jako takové mu nemůže vysvitnout*“.¹³ Co je to „tajemství zjevnosti“? A proč mu nemůže vysvitnout? Na základě čeho vysvítá?

Jim se zjevuje tajemné jako *samozřejmá* součást Světa. Aby bylo možné setkání se s tajemstvím zjevnosti jako takovým, předpokládá to „situaci, z které“ a „oblast odkud“ se nám zjevování jakožto zjevování dá. Pozastavíme se nad samo-zřejmostí, která nám snad pomůže rozklíčovat tento problém. Člověk je prvotně do ní vržen. Zří na svět tak, jak mu jí ta či ona společnost rozvrhuje a podle toho se vyzná ve svém okolí, a proto se domnívá, že tím nahlíží skutečnost tak, jak je, ale přitom vnímá jen skrze tento rozvrh. Ten mu dává předem odpovědi na dané situace a skrytě na smysl života, což je zjevné tím, jak žije. Aby se s ním setkal jako s rozvrhem, nestačí řešit problémy v něm, ale musí stát mimo. Aby mohl stát mimo, musí přijít o smysl života, který mu je skrytě předem dán. Aby o něj mohl přijít, musí se dostavit situace, která *otřese* dosavadním způsobem bytí. Tato otřásající situace se udává *naráz* jako blesk a tím, že člověku vytřeše jeho smysl života a tedy i všechny jistoty, které mu rozvrh dal, stává se člověkem beze smyslu. Ocítá se v bezedné propasti, protože ztratil půdu pod nohama. Nemá se čeho chytit. Nemůže se vyslovit, protože Nic není, protože je *v Nic*.

¹² Herakleitos fr.6 z Kirk, Raven, Schofield, *Předsókratovští filosofové*, Praha: OIKOYMENH 2004, str. 259.

¹³ Patočka, J., *Kacířské eseje o filosofii dějin*, Praha: OIKOYMENH 2007, str. 16

A pokud v této Nicotě vydrží, zrodí se vněm *údiv nad Je* (θαυμαζειν) a zároveň se mu ukáže, jaký smysl žil i slepota v tom obsažená. „...ostatním lidem však uniká, co dělají, když bdí, tak jako zapomínají, co dělají, když spí“. ¹⁴ Tajemství zjevnosti může vysvitnout jen v úzkosti z nicujícího Nic. Ukáže se podivuhodnost jsoícího v celku a zároveň, záhadné tajemství, že něco vůbec je – tak může vysvitnout tajemství zjevného.

Myšlení buď Bytí uchová v jeho tajemnosti („...*nechce... být zváno jménem Zeus*“) ¹⁵ a nebo se ho pokusí uchopit pojmy („...*chce být zváno jménem Zeus*“). ¹⁶ Metafyzika je cestou druhou, která se snaží osvětlit základ všeho jsoícího, odtajnit ho, což lze jedinečně tak, že se samo Bytí pochopí jako jsoící. Dějiny metafyziky jsou dějinami různého pojetí takto pochopeného Bytí. Ve starém Řecku, kde bylo přítomno božstvo, a člověk byl součástí kosmu, metafyzika rozděluje jsoící v určité hierarchii. Na nejnižším stupni jsou jsoící smysly vnímatelná, protože jim vládne čas. Pohyby a změny je dělají temnými, pojmově neuchopitelnými. Na nejvyšším stupni jsou poznávaná božským rozumem. Nepodléhají vzniku a zániku, prodlévají ve věčnosti, jsou čirým světlem, tedy tím nejjasnějším.

Jaký problém se skrývá v pojetí Bytí jako jasného jsoícího? Nepřiměřené na tom je, že horizont umožňující zjevnost jsoícího sám jsoícím být nemůže a to ho dělá tím nejtemnějším. Celá složitá symbolika a svátečnost u spících společenstev archaických a v ušlechtlejší podobě (her, staveb, úlitby, hostiny atd.) u probuzených Řeků, dává zasvitnout tomu temnému, které zakoušejí. Jestliže myšlení započne temné Bytí, které udává místo člověku a věcem, myslet jako jasné jsoícího, nastává dlouhá cesta směřující ke ztracenosti člověka mezi nemístnými věcmi. K tomu náležitě napomáhá východ, odkud z židovské půdy zrozený mimosvětový Bůh přichází, aby svým nejvěrnějším přívržencům zadal úkol vyhnat bohy antické a germánské rychlou sekyrou a dlouhodobou převýchovou člověka, která ho připraví na posmrtnou spásu. Věčné přechází ze světa za svět v podobě jednoho Boha, který o sobě a svých cílech dal vědět skrze sestupivšího Syna narozeného z panny, jenž se nechal ukřižovat za naše hříchy, aby započali dějiny spásy. Tato nadvláda křesťanského dogmatu

¹⁴ Herakleitos fr.1 z Kirk, Raven, Schofield, *Předsókratovští filosofové*, Praha: OIKOYMENH 2004, str. 241.

¹⁵ Herakleitos fr.32 z Kirk, Raven, Schofield, *Předsókratovští filosofové*, Praha: OIKOYMENH 2004, str. 262.

¹⁶ tamtéž

půjčující si plášť Platóna a Aristotela vytvořila na jednu stranu člověka jako bídného červa, kroutícího se na zemi a pokoušeného ďáblem, jenž doufá v konec tohoto hříšného světa, a na druhou mu dá jako jedinému jsoucnu výsost posmrtné nesmrtelnosti, což otevírá dveře k panství nad bezbožnou přírodou.

Vrchol metafyziky se dostává ke slovu v novověku. Tam už Bůh není východiskem všeho poznání, ale spíše svými vlastnostmi (věčný, všemohoucí, absolutně samostatný, nekonečně dobrý, pravdivý) garantem např. spojení naprostého protikladu mezi *res cogitans* a *res extensa* a pravdy jako jistoty; předzjednané harmonie umožňující cílenou spolupráci monád (imateriálních substancí na sobě nezávislých), jenž nutně vytváří nejlepší ze všech možných světů.

Jsoucno se v novověku začíná stávat nicotným. Hledá se pravda jako jistota (*certitudo*). Jisté je jen to, co je jasné a rozlišené (*clare et distincte*), což umožňuje metoda matematické povahy (*more geometrico*). Ona je ručitelem pravdy. Prostor se stává homogenní obsahující vždy měřitelné tvary, vždy kontrolovatelnou kauzalitu. Už v celém Descartově pochybování je předpoklad, že pravda je jistota: Cílem *res cogitans* je najít největší jistotu, na které krok za krokem (pokrokově) kupí jistoty další. Autoritou se stává metoda založená na *vůli po jistotě*. Člověk hledá v jsoucnu to, co předem ustanovil za poznáníhodné a poznáníhodné je to, co je objektivní. Stačí jen následovat metodu, která svou povahou staví člověka do pozice subjektu, jenž se ke všemu jsoucímu staví stejně. Pak je možné, aby jazykem přírody byla matematika.

Člověk zapomněl být ve Světě, a proto může svět jako jsoucno měnit. „*Nad přírodou zvítězíme jen tehdy, jsme-li jí poslušni*“,¹⁷ píše Francis Bacon. Poslouchání přírody zde znamená její redukci na množství bodů, přímek a kauzálních vztahů, což je podstatný krok, aby byla poražena (*vincitur*), pak už zbývá jen malý krůček k panskému ovládnutí, které mění ráz krajiny k nepoznání tímto nedůvěrným vztahováním se k ní.

Hledání Domova se uskutečňuje jako přizpůsobení okolí rozumu subjektu. Ten i svůj život nechává řídit metodou (otrok), aby mohl podle ní štěkat na přírodu vykřičníky (pán). *Otrocké panování je bytostným rysem moderní každodennosti.*

¹⁷ Coreth, E., Schöndorf, H., *Filosofie 17. A 18. Století*, Olomouc: Olomouc 2002, str. 106.

Metafyzika si svou subjekt – objektovou strukturou bytí vkládá rakev do hrobu a Hegel vytesává na její pomník (časem zarůstající) datum úmrtí. Z hrobu vylézají zombie bez masa a krve a rozprchávající se na všechny strany požírají vše živé. Proč? Protože novověká filosofie nahlíževši jsoucno co do jeho objektivních vztahů, nemůže soupeřit s úspěchem vědy, která není zatížena hledáním smyslu jsoucího v celku, a protože systém, který by osvětlil proč vše je, a u Hegela velkolepým osmyslněným pohybem absolutního ducha, se ukazuje jako neudržitelný, kde zhroucením základu i celá stavba padá (což ale neznamená – alespoň pro myšlení (das Denken) ne – že je zakopaným psem. Jeho pronikavé myšlenky, jako každého velkého filosofa, jsou bezednou studnicí výsostného).

Celá novověká filosofie se vyrovnává se subjekt-objektovou figurou, která je řešena porůznu (všudypřítomnými zásahy Boha; vnímaná jako lidským rozumem poznatelné atributy substance; před-zjednanou harmonií; objekt jako jev pro subjekt; dialektickým pohybem), ale ona sama je samozřejmým základem.

I Husserl je v tomto proudu metafyziků, protože „...vidí pravdu jako dokonalou jasnost, která zná temná místa jen jako otázky, průchodiska pro odpovědi...“.¹⁸

Za to Nietzsche (po Hölderlinovi) naopak odkazuje k dionýskému principu, k temnotě, s kteréžto jsme zrozeni a bojuje proti mimosvětškému základu a cílí v křesťanství nejvýše viditelném. Z tohoto pohledu kritizuje i jeho pohled na člověka, jehož kořeny zapuštěné v temné zemi se křesťanství snaží odstříhnout – kořeny života samého, na rozdíl od Starého Řecka, kde se je snažili zušlechtovat. A ani Platón (jako Řek) nezapomíná na půdu zrodu: „Člověk by, myslím, nejsprávněji dosahoval cíle zbožnosti, kdyby za prvé po počtech náležejících bohům olympským a bohům chránícím obec vzdával jakožto příslušné počty bohům podzemním oběti sudé a druhořadé a obrácen na levou stranu, kdežto oběti vyšší a s opačným obřadem bohům vpředu uvedeným.“¹⁹ Nietzsche kritizuje i technické myšlení vědy: „...krok za krokem dále v úpadek (toť moje definice moderního ‚pokroku‘...)“²⁰ Setkává se se ztraceností člověka skrze udavší se křesťanské dějiny a skrze nastupující pokrokovou vědu.

¹⁸ Patočka, J., *Kacířské eseje o filosofii dějin*, Praha: OIKOYMENH 2007, str. 48.

¹⁹ Platón, *Zákony* 717a, b

²⁰ Nietzsche, F., *Tak pravil Fridrich Nietzsche, Soumrak model čili: jak se filosofuje kladivem*, Československý spisovatel 2009, str. 72.

Moderní věda je neposlušným potomkem prababičky starověké metafyziky, babičky teologie a matky novověké filosofie. Neposlušným, proto, že se odvrátila od základního zacílení svého rodu: „za ideu poznání ‚celku‘ dosazuje myšlenku poznání všeho, všech jsoících věcí a vztahů; za ideu poznání světa ideu poznání obsahu světa; za myšlenku poznání podstaty věcí myšlenku formálního systému myšlení o věcech...“²¹ Ale není tak nutně, když stará metafyzika ustanovila Bytí jako nejsvětelnější jsoicno, teologie ho absolutně oddělila od jsoicen stvořených a člověku je oddálila jeho výjimečným postavením v dějinách spásy, a novověká filosofie zpředmětnila? Možnost pochopit jsoicno v celku, najít smysl bytí jako jsoícího selhala a nic nebrání vědám roztržít universum na jednotlivé okrsky jsoícího a laboratorně ho zkoumat, tzn. jako odtrhnuté od okolí, kde jsou ze jsoícího vytahané ty charakteristiky, které budou pasovat do rozvrhu té či oné vědy. Myšlenku, že skutečné je jen to, co je měřitelné, začnou vědy zaslepené jasem a s pomocí své nestoudné a chladné dcerky techniky hmatatelně a závratnou zrychlující se rychlostí uskutečňovat. Lidé odchovaní tímto principem, pro které je slyšení jen mechanické vlnění v látkovém prostředí a vidí jen to, co lze vidět fyzickýma očima, se začínají do tohoto procesu vtělovat.

Semeno metafyziky zakořeněné v půdě Bytí a z údivu (thaumazein) nad ním získávajíc mízu své životnosti, zároveň svou odpovědí na něj zapomínalo a samo se dovršilo ve vysušených větvích vědy, které jsou plně v zajetí jsoícího vycházejíce z fascinace nad jistotou, a které zapomněli na samotné zapomnění – pro zapomnění kmene už půda vůbec není.

²¹ Patočka, J., *Péče o Duši I.*, Praha: OIKOYMENH 1996, str. 62.

2. Absurdnost života ve světle rozumu

*„Rozum je bez krásy ducha a srdce, jak pohaněč, jehož pán domu dosadil nad své pacholky; ví stejně málo jako oni, k čemu je celá ta bezmezná dřina, a volá pouze: mějte se k dílu, a vidí skoro nerad, když práce ubývá, protože kdyby skončila, neměl by koho pohánět, a tím by dokončil svou roli“.*²²

Absurdnost absolutního tvrzení, které je tak často slýcháno: „vždyť to je vědecky dokázané“, neboli představa o skutečnosti je zaměněna za skutečnost samou; vždyť dnešní lidstvo se domnívá, že moderní věda našla klíč ke skutečnosti a po dlouhé temné cestě pseudo-vědění dob minulých, konečně pravdu našla, je děsivě skryta, protože my v tvrzi absurdnosti už žijeme.

Co je nesmyslného na tom žít mezi jsoucny ve světle počitatelnosti? A proč je skrytost tohoto děje děsivá?

Pokusíme se zamyslet nad absurdností, až hmatatelně přítomnou, v dílech Franze Kafky. Během četby na člověka dýše atmosféra bezvýchodnosti, chladu, beznaděje, anonymity, hrůznosti. Množství formálních direktiv zaplňuje lidský život. Probíhá tam nerovnoměrný konflikt mezi člověkem (který je v odstupu od systému) a systémem (jenž se vyjadřuje skrze své lidské udržovatele jím pohlčené). Je to vlastně konflikt mezi životním a mechanickým pohybem.

*„...Úřady, ať byly sebedokonaleji organizovány, měly za úkol vždycky jen hájit odlehlé, neviditelné záležitosti jménem odlehlých, neviditelných pánů, kdežto K. bojoval za něco nanejvýš živého a blízkého, za sebe...“*²³

Chladný je, „ať sebedokonaleji organizovaný“ pohyb, který je udržován pro pohyb sám, směřující do naprosté anonymity, vždy řešící prázdné formálnosti, protože tím navíc zamezuje

²² Hölderlin, F., *HYPERION aneb eremita v Řecku*, Praha: Odeon 1988, str. 150

²³ Kafka, F., *Zámek*, Praha: Levné knihy Kma 2004, str. 60

příchodu důvěrné blízkosti. Vše se tam koná proto, aby se to konalo, a nikdo neví, proč a kam to směřuje a krom pana K. se na to nikdo neptá a ani tuto potřebu nejen nemá, ale dokonce při setkání s těmito otázkami dostává vztek, protože to dotyčného zdržuje od práce; připadají jim takto kladené otázky absurdní. Má se dělat to a to, protože je to nařízené z vyšších postů, které jsou sami řízeny vyššími a takhle to pokračuje dále. Nejvyšší post zaujímá Klamm, který je zrozený v zámku hraběte Westwesta, a ten klame tím, že jest jen, když jsou splňovány jeho pokyny, protože kdyby nebyly, tak přestane být i on. Nikdo se s ním nikdy nesetkal a přitom je svým způsobem nejbytotnější přítomný.

K. připadá lidem svými otázkami jako hlupák. Nejdůležitější je správné vykonávání přiděleného úřadu, proto vše, co nesouvisí s těmito znalostmi, je zbytečností, něčím nepodstatným.

Aby mohl systém fungovat, potřebuje lidi redukovat na své obsluhovatele; na ty, kteří vědí, jak „*ono se*“ to dělá. Cíl není důležitý, protože žádný není. Metoda počítá, posílá, seřazuje, potvrzuje, kontroluje, eviduje, opravuje a podle toho se společnost rozděluje. Nikdo sice drtivou většinu spisů v tomto velkém úřadě nikdy číst nebude, ale to nevádí, hlavně, ať jsou splňována formální kritéria, a pokud dojde k chybě, s kterou se musí počítat, a tudíž musí existovat úřad kontrolujících a další kontrolující předchozí kontrolování atd., musí být co nejsystematičtěji odstraněna. Toť chlad formálního způsobu bytí bez živoucího obsahu.

Bezvýchodnost situace, do které je K. vržen, vychází z toho, že jeho otázky zpochybňující od základu tento neživoucí pohyb jsou pro systém nejsoucími, a pro ostatní lidi, jež žijí jen v jeho horizontu, nesmyslnými, protože neaplikovatelnými – jen, co je uskutečnitelné v tomto rozvrhu je zájmuhodné. K. je bez-naděje na změnu. Mocný aparát ho vláčí sem – tam a jemu zbývá jediný postoj: analyzovat jej. Hrůza z toho čířící je v mechanizaci života.

„K. ještě nikde neviděl úřad a život tak do sebe vpletené jako zde, tak vpletené, až se někdy zdálo, že si úřad a život vyměnily místa. Co například byla dosud pouze formální moc, již měl Klamm nad K-ovou službou, ve srovnání s mocí, kterou měl skutečně v K-ově ložnici?“²⁴

²⁴ tamtéž

Celý tento neosobní pohyb táhnoucí člověka ovlivňuje i jeho život mimo-pracovní. Odcizenost se projevuje i v ložnici. Tam, kde člověk ulehá; kde je bezbranný pod vládou Morfea, které může být i místem posvátného propojení mezi mužem a ženou, při němž ztrácejí svou individualitu a opakují životadárný akt mezi Nebem a Zemí, kde dochází k souznění dvou různých principů. Mechanizace nivelizuje milování, které se stává jednou z mnoha činností.²⁵ Spánek se stává jen povinností, kterou člověk nabíjí energii, aby mohl zase pracovat. Už ho neprobouzí kohout a paprsky ranního slunce, aby se vrátil z lůna Matky Země a pozdravil nastávající jitro, darovaný den.

Rozpoznaná absurdita jako chladný, kalkuluující pohyb pro pohyb, který redukuje člověka na jeho udržovatele a svojí ohromnou mocí mu znemožňuje být jinak, drže ho tak v beznaději, předpokládá od ní odstup. Nálepky tak často dávané Kafkovi jako třeba pesimista, citlivka, které vlastně říkají, že přehání, že jeho pohled je příliš jednostranný, vždyť přece v takto jím popsaném světě nežijeme, domnívám se, spíše než na pravdu poukazují na bezodstupovost nálepkujících. To proč nepřipadá lidem, že žijí v Kafkovském světě, může mít důvod v tom, že on vytahává skrytý pohyb a ten podržuje v jeho čiré mechaničnosti, a tak se tam neobjevují děje, jenž jiskří svou živoucí opravdovostí, a s kterými se setkáváme (Čím dál méně?, Zatím?, V pomíjivější podobě?, Jako z chvilkovým probuzením něčeho hluboce spícího?)²⁶: jako je radost, milá s milým ve vřelém objetí, mateřská láska mohutně se skvívá v pohledu na dítě, utrpení ze ztráty blízkého člověka atd. Tyto děje ale zároveň zakrývají výše analyzovaný pohyb. To, co Kafka vytahává z celé složité žité skutečnosti, se stále více a více uskutečňuje.

Vyberu ještě z válečného Hellerova díla jednu direktivu pod Hlavou XXII, která zní přibližně takto: Pokud se někdo zblázní, bude propuštěn ze služby. Blázen musí svůj stav příslušnému orgánu sdělit. Bez tohoto informování nemůže být propuštěn. Kdo je schopen

²⁵ Veškeré možné přístroje a porna pro „vylepšení“ sexuálního života valící se denně v nepočitatelném množství, nejsou projevem rozmanitosti, ale spíše ztráty určité dimenze. Vpád televize do těchto končin zase poukazuje na moderní pohled homogenního prostoru.

²⁶ „Svět každodenní obeznámosti není známým a poznáním světem. Aby byl **předveden** ve své skutečnosti, musí být vyrván z intimně z fetišizované důvěrnosti a odhalen v odcizené brutalitě.“ Kosík K., *Dialektika konkrétního*, Praha: Academia 1966, str. 60.

sám sebe identifikovat jako blázna, bláznem není a tudíž propuštěn nebude.

Absurdita tímto způsobem napsaná vyvolává u čtenáře smích a nevěřící kroucení hlavou. Tento kruh nesmyslnosti je posměchuhodný a udivující. V knize je také popsán rozhovor mezi vojákem, který opisným způsobem a otázkami ještě více vyjevuje jeho povahu, a úředníkem, který s úplnou samozřejmostí a naprostým klidem vysvětluje a odpovídá tak, jako by na tom nic podivného nebylo. Zde je směšný rozpor: to, co je svou povahou udivující a směšné, může být někým bráno samozřejmě a se vši vážností. A směšným se zároveň stává i sám úředník.

A ještě se zmíním o jedné scéně. Před očima celého tábora vybuchne letadlo. Mezi svědky je i jejich doktor, který je podepsaný na seznamu letů jako jeden z cestujících. Stojí vedle úředníka, který hovoří o tom, že doktor je mrtvý. Ten mu ale oponuje, jak svou zjevnou existencí, což zřejmě nestačí, tak i výslovně, což stále nestačí. Úředník se nenechá jen tak vyvést z míry. Ví, že co je na papíře, to také platí. To, co ho trápí je všemožné vyřizování spojené s něčí smrtí: v tomto případě bude muset sehnat nového doktora, poslat dopis o jeho úmrtí pozůstalým atd. Marně doktor zoufaleji a zoufaleji upozorňuje, že je na živu. Je to totiž černé na bílém.

Směšnost (fraška) pomalu přechází až v hrůzu, pokud si začne člověk uvědomovat dopady popsané situace.²⁷ Pravda úředního lejstra důležitější světa přirozeného a že nicotnost jednoho člověka jako obsluhovatele je v jeho bezproblémové nahraditelnosti.

U Kafky hrozí nepoznání jím popsaného světa s individuální zkušeností čtenáře a u Hellerovy Hlavy XXII (a Haškova Švejka ještě více) jednak zredukování tohoto pohybu na válku (Každou? Moderní?) a druhak, že četba bude vnímána *jen* jako kratochvilná, čistě k pobavení.

Otrocké panování objektivizující metodou jako bytostný rys dnešní každodennosti v poměru s živoucností se odhaluje jako hrůzná a fraškovitá absurdita. Ukazuje svou převahu (moc) nad každým životem, který se mu musí přizpůsobit v podobě obsluhovatele a schopností z nesmyslnosti udělat pro lidi samozřejmou nutnost, a tudíž člověka přeformovat i ve své obhájce a obránce zakrývající tím dimenzi důvěrné blízkosti, která tam nemá místo, což

²⁷ rysy bezmocné hrůzy a fraškovitosti života aparátem spravovaným promyslel par excellence Karel Kosík obzvláště ve Století Markéty Samsové

vytváří zdání jeho nesmrtelnosti. Jeho moc je v tom podobná moci Medusině, která je tak strašlivá, že vyvolává totéž zdání.

Tvrz absurdnosti se pro její obyvatele nejeví jako tvrz, ale jako otevřené místo svobody, která nemá v dějinách obdoby. Co pomáhá systému vtělit do své mechanické povahy člověka tak, že ten je přesvědčen o tom, že žije nejsvobodněji ze všech dosavadních dob?

3. Progresivní svoboda jako svoboda progresu

*„Toť domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí,
o čem si snil, už zítra nastane,
ty hrdý buď, a číslo na zápěstí
budiž tvůj znak a tvoje pýcha, občane!“²⁸*

Dnes máme svobodu slova, svobodné cestování, svobodné volby, svobodný trh.

Můžeme se svobodně vyjadřovat. Všude je to vidět v podobě ohromného množství tiskovin, knih, projevů a nejvíce vynálezem internetu. Svoboda slova se ukazuje v dostupnosti nepočítatelného proudu informací, což je umožněno vyspělou technikou a tedy moderní vědou a nesmíme zapomenout na jejich dotujícího bratříčka, jehož jméno je Trh.²⁹ Tato moderní svatá trojice umožňuje i svobodu cestování. Můžeme se dopravit skoro kamkoliv chceme a tam poznávat, co chceme. Silniční jizvy se rozrůstají spolu se vzdušnou a vodní dopravní sítí. Podrobné informace o zemích, cenách atd. umožňují svobodnější výběr, tedy dle svého vkusu. Politické strany, množství politiků a ještě větší množství jejich billboardů, drahých akcí na svou propagaci, jejich programy vyhovující více méně různě rozčleněné společnosti, ukazují na velké množství výběru pro „občana“, svobodu politickou a volby jednou za čtyři roky zase na možnost člověka dle svého přesvědčení dát hlas či vůbec nevolit. Můžeme nakupovat v obchodech, supermarketech a dokonce i v hypermarketech, a to zboží v nepřeberném množství ze všech koutů světa dovážené. A jaké množství zábavy je pro náš volný čas připraveno: hospody, non-stop, hrací automaty, celodenní program stovek televizních stanic, zábavní parky, nakupování, manikúra, pedikúra, počítačové hry, slavný

²⁸ píseň Karla Kryla: *Číslo na zápěstí*

²⁹ „...myšlení je povoláno, aby se znovu ptalo: co je ekonomie (co je domov, dům, co znamená hospodařit), co je věda (co znamená pro člověka vědět o podstatném a umět rozlišit od druhotného?), co je technika (co je **umění** být na světě a neprodlévat v jeskyni, která o světě neví nebo ho popírá?).“ Kosík, K., *Předpotopní úvahy*, Praha: Torst 1997, str. 29.

facebook atd.

Zde je vnímána *svoboda jako danost*; jako něco, do čeho se po předchozích dějinách nesvobody samozřejmě rodíme. Člověk se rodí do svobodného státu. Svoboda umožňuje nejen mít to, co chceme (vše-dosažitelnost), ale navíc rozšiřuje a stupňuje i naše chtění (vyvolávání umělých potřeb). A jak se dnes říká, můžeš si i vybrat, kým chceš být – Je to na Tobě!

Člověk je zde brán jako rozvrhující se sám ze sebe bez zřetele, že už je do určitého rozvrhu vržen.

U Kanta je postulát (tj. něco, co není dokazatelné, ale musí být předpokládáno) svobodné vůle, která umožňuje morálně jednat, tedy podle kategorického imperativu. Rozumná bytost je u něho jednou nohou v determinované přírodě a druhou ve svobodě. Svoboda je spojena s morálkou a ta zase s povinností. Příroda je redukována na objekt poznání, což je vlastně podmínkou možnosti jejího ovládnutí. Její ovládnutí by teoreticky bylo Kantovým kategorickým imperativem mírněno (nikoliv překonáno!). Ale co samo postavení člověka jako Pána nad přírodou sloužící k jeho užítku? Můžeme sice naplnit kategorický imperativ v tomto duchu: jako všeobecně platný zákon nesmí platit novověký pohled na svět (kterému kategorický imperativ překáží, a kde člověk je nahlížen jako prostředek), protože by zničil podmínky pro důstojný, člověka-hodný život. Jenže tento dosazený pohled nelze objevit Kantovou metodou ani vydedukovat z absolutního základu (Fichte, Hegel).

Kant dává na své zamyšleníhodné otázky: Co mohu vědět? Jak mám jednat? V co mohu doufat? přibližně tyto odpovědi: Vědět (poznat) mohu jen to, co je obecně platné (poznáný jev, myšlený názor); jednat mám podle kategorického imperativu; a věřit bych měl v Boha, svět, nesmrtelnou duši (toto vše je nepoznatelné), jenž jako regulativní ideje dávají smysl lidskému poznávání, jednání, životu. Člověk je zde jako morální přírodovědec, kterému osmyslňuje poznávání a jednání víra v Boha. To je ovšem možné pojetí za předpokladu, že pravda je vnímána jako jistota; člověk jako imago Dei svobodný v jednání na základě dějin spásy a svět je potvrzováním jistoty a svobody.

Tímto pojetím vzniká nerovný boj – *svoboda pokroku* (vědecké poznání) *proti svobodě člověka* (morální povinnost)!

Hegel zase *osvobozuje* člověka skrze dějiny, jež jsou projevem *sebezpoznávání* absolutního ducha (subjektu). Smiřuje svobodu a poznání. Morální otázka dobra a zla se relativizuje, jako u Aristotela i když jinak, stavem poznání absolutního ducha. Sám tento pohyb je samozřejmě nutností a veškerý smysl dějin se jím dá rozklíčovat (dokonané poznání).

Hegel velkolepě obsáhl ve svých dílech celé rozpětí metafyziky z novověkých předpokladů. Člověk *přizpůsobuje* svět (přírodu) dle své pravé svobodné podstaty (ducha), ke které musel dospět. *Člověk a svět je smířen panským pohledem*. Subjekt – objektová figura je tedy stále přítomna. Tento rozpor nepřiměřeného (metafyzického) myšlení Bytí jako osvětlitelného jsoucna není v základě v rozporu s dnešním pojetím svobody.

A nyní si poslechněme Nietzscheho: „*A boj vychovává ke svobodě. Neboť co je svoboda? Že máme vůli ke vlastní zodpovědnosti. Že udržujeme distanci, jež nás dělí. Že staneme se lhostejnějšími k útrapě, tvrdosti, strádání, ba i k životu. Že jsme odhodláni obětovati své věci, lidi, sebe nevyjímajíc. ... Svobodný člověk je bojovník*“.³⁰

Člověk není svobodný sám od sebe, ale může se jím stát cestou útrapnou, kde bude museti bojovat. Ale boj, aby vychovával ke svobodě člověka, musí být opravdový, tzn. se spoluúčastí smrti. Lhostejnost, která je zde vyřčena, není vůbec podobna dnešní, která stojí právě na útěku před opravdovými útrapami, tvrdostmi, strádáními, tedy před smrtí.

Člověk se nerodí svobodný, odvážný, moudrý, ale má být k tomu vychováván. Není špatné být zbabělí, ale nechtít to změnit či nemoci to změnit. A odvážným se člověk nemůže stát bez nebezpečných situací, kde k jeho zbabělému činu by měl přistoupiti jím milovaný vzor odvahy (pro Řeky např. Achilles); a Stud (Diův dar) ho v tomto setkání bude nutit povstat z pozice plazícího se červa. Naučit se těmito situacemi být lhostejnější k útrapám, tvrdosti, strádání, k životu, je přijmutí našeho postavení jako Cizince a dává nám podnět hledati důstojné pobývání, kde naše důstojnost svobodného bojovníka je důležitější než naše věci či život sám.

Boj se odehrává trpěním útrap, jak na bojišti, při lovu, na poli, tak i během ušlecht'ování pudů (čemuž přispívá předchozí zkušenost), „...*pro něž je potřeba vychovatelů. Je třeba učiti*

³⁰ Nietzsche, F., *Soumrak model čili: Jak se filosofuje s kladivem* (p. původního vydání nakl. A. Hynka v Praze r. 1913), Praha: Votobia 1995, str. 146-147

se **dívati**, je třeba učit se **mýsliti**, je třeba učit se **mluviti** a **psáti**: cílem ve všech třech je vznešená kultura. Učit se **dívati** – navykovati oko klidu, trpělivosti, vyčkávání, až věci samy se přiblíží; učit se odkládati úsudek, obcházet jednotlivý případ ze všech stran a pojímati ho. To je **první** průprava k duchovnosti: **nereagovati** ihned na nějaký podnět, nýbrž ovládnouti překážející a uzavírající pudy. Učit se **dívati**, jak já to chápu, je skoro totéž, co nefilosofická mluva nazývá silnou vůlí: jádro toho je právě **ne** „chtít“, **moci** odložit rozhodnutí. Všecka neduchovnost, všecka všednost zakládá se na neschopnosti klásti odpor nějakému podnětu: - **nutno** reagovati, řídit se každým podnětem“.³¹

Zde se svoboda *rodí* v bolesti, není nám prostě dána a ani nemůže být námi vlastněna – je darem boje.

Dnešní pojetí svobody nevychází z půdy dějinného pobytu jako *smrtného* bytí ve Světě, ale z odvozené půdy ne-dějinného animal jako od smrti odtrhnutého jsoucná vládnoucího nad světem.

Člověk potřebuje smysl, porozumění světu, a pokud se něco takového živoucně nerodí, musí být nahrazeno něčím takovým způsobem, aby člověku připadalo, že něco živoucně rodícího se ani neexistuje či že má v životě nějaké okrajové místo. Bolestný porod z opravdových situací sebou nese námahu, učení se z nich vyžaduje čas, dlouholeté vedení mistra připravujícího učedníka na setkání se smrtí. Pak se ukazuje Svoboda ne jako něco daného či co je možné vlastnit, ale jako vládkyně, která dává skrze opravdovou výchovu možnost člověku setkat se s jejím břemenem a podle zásluhy (schopnosti vydržet ho) získává své místo ve společnosti.

Ten, kdo nejvíce váží slova, protože je bere vážně, poslušen božským pokynům, má míti největší slovo, ale také břemeno největší odpovědnosti, protože jeho od-povídání slyšeného zasahuje celé společenství. Dnešní svoboda slova vychází z neposlušnosti a od-povídá jen pokynům nenasatného vše-přeměňujícího aparátu. Tam má největší slovo ten, kdo umí nejlépe naložit s množstvím slov branných jen jako in-formace a v jednotlivých stále se tříštících oblastí jsoucího odborník, který nejlépe aplikuje vědeckou metodu patřící k příslušné oblasti (či má vlivné známosti). V tomto prostředí se na jedné straně hovoří

³¹ tamtéž, str. 92-93

nesrozumitelnými jazyky odborníků, politiků, a na druhé příšerným a nikdy nekončícím žvatláním populace, čímž zároveň zjevují zakrývání smrti, protože Ticho je jejím poslem.

Ten, kdo se Smrtí cestoval kraji, setkával se jak se zázrakem bytí, tak s jeho různorodostí bytování dle místa (různá vláda bohů) či času (chvilé družné radosti, posvátné úlitby...), odpovídal jim různým způsobem (hora mu odepřela svůj přístup, určitý kopec zpřítomňující Apollóna dával pokyn ke stavbě chrámu, jarní vzkvétání pobízelo k oslavě návratu Persefony). Veškeré možné cestování po světě nenahradí a ani neumožní, spíše naopak (nezapuštění kořenů), důvěrnou blízkost krajiny. Svoboda cestování s veškerým focením, průvodci, fastfoody, stánky jest bohů-pustou náhražkou; pustinou homogenního prostoru; nestoudného vnucování okolí pervertovanou vůlí panského pojetí; otrocké poslouchání zahaleného v hávu směšného sentimentu, prázdné líbivosti a tupé fascinace.

Ten, kdo unese největší břímě, prokáže to svým životem, odvahou a má patřičný věk plný zkušeností, má býti vládcem, protože on je jako stálý bojovník nejvíce osvobozen od tendence člověka rozpustit se v žádostivostech, pohodlí a z tohoto pohledu se stará o občany: co je pro ně jako občany lepší a ne, co chtějí. Úctu takový člověk získává už tím, jak je a proto ho lidé následují a už tím se ukazuje i jejich menší zaslepenost, protože zároveň tím dávají najevo, že jsou si vědomi nerovnosti mezi lidmi. Dnešní volby dávají pocit spoluúčasti na vládnutí (Čím dál menší?). Strany slibují to, co lidi chtějí: větší blahobyť, ať už pro podnikatele či pro dělníky. Vedoucí roli stran přebírá umění propagovat, jehož součástí je ohromný tým odborníků ze všech možných oborů. Otázka, na kterou chtějí odpověď, se může vyjádřit takto: Co a jakým způsobem (na jaké podněty různé skupiny lidí pozitivně, negativně reagují) mám předložit na veřejnosti, abych ve volbách vyhrál? „Vážení“ odborníci ukazují svou pohotovostí nejen velikost svého intelektu a rozsáhlé znalosti ve své specializaci, ale i povážlivé otročení. „Občané“ nemají vzory hodné úcty, a tak uctívají jen předměty svého nenasytného chtění.

Ten, kdo se setkal s Věcmi jako s tím, co umožňuje vhodit nás Domů, tedy jako s věcmi posvátnými, bude jich mít velice málo, velmi pomalu vytvářené a po mnoha generací předávané. Svoboda kapitalistického trhu a s ním související nákupní horečky, cenové bomby, titánské obchodní centra jsou náhražkou za Řeč věcí, které k nám už nepromlouvají.

Všechny tyto svobody pomáhají sytit stále se zvětšující jícen pokroku absurdního pohybu, a proto je veškerá pokroková svoboda svobodou pokroku. Člověk je dennodenně zaslepován oslnivými technickými vymoženostmi, všudypřítomnými (odborně projektovanými) reklamami, ohlušován všudypřítomným hlukem dopravy, stále častějšími změnami a opravami v okolí, otupován televizí, podmanivou, agresivní, hlučnou hudbou. Závažnost svobody pokroku se ukazuje na její schopnosti stavět větší a pevnější zdi mezi Bytím a člověkem.

K absurdní každodennosti dnešních věků patří pervertovaná svoboda sloužící aparátu k jeho rozvoji. Využívá k tomu bezměrné žádostivosti, jenž chce pro chtění samo a v tom zakládá pseudo-svobodu mezi lidmi. Aby člověk mohl v této prázdnotě žít, nesmí mít čas se s ní radikálně setkat.

4. Vědecko-technické myšlení jako transformování Všeho podle objektivních vztahů

„Čím delší sloupořadí si lidé postaví, čím výš vyženou věže, čím širší ulice si otevřou, čím hlouběji si vykopou podzemní jeskyně k letnímu pobytu, čím více přetíží stropy svých jídelen, tím víc si zakryjí nebe“.³²

Alespoň částečně se pokusíme odkrýt moderní(!) technické myšlení. Budeme promýšlet auto a jeho vnímání světa a uvidíme, kam nás to zavede. Proč jsem vybral zrovna auto? Důvodem je nepřehlédnutelnost, hluchost, čpění, množství času člověka v něm stráveného, jeho výrazně se zračící technická vyspělost a velice změněný ráz krajiny v jeho blízkosti.

Jaký domov má auto? Kdy je jeho smysl naplňován? Co k naplňování svého smyslu potřebuje? A je vůbec přiměřené takto antropomorfizovat stroj?

Domnívám se, že tím můžeme nahlédnout do technického myšlení, protože skrze něj vůbec něco takového jako auto může být a tudíž skrze auto a jeho vztah ke světu by mělo jít dešifrovat samotné technické myšlení.

Cizinu, po předešlém výkladu Cizince, můžeme vyjádřit přibližně jako místo, kterému Pobyt nerozumí, kde teprve hledá co, jak a proč dělat, kde tedy musí naslouchat jeho tajemné Řeči. Auto je svým způsobem také něčím cizím, protože musí měnit, a to *velice znatelně*, okolní prostředí. Novověké myšlení bylo základem pro jeho existenci a průmyslová revoluce mu umožnila zabydlet se.

Smyslem auta je přemísťování se z místa A na místo B. K tomu, aby se mohlo přemísťovat, potřebuje: specificky upravenou cestu (podmínka jeho smyslu), být přesně sestaven složitými stroji (podmínka jeho konkrétní „existence“) a mít možnost čerpat energii (podmínka udržování jeho smyslu). Ta se povětšinou musí těžit. Těžba vyžaduje velice složitou a bezohlednou techniku. Vytěžená látka se musí někde přemístit (dopravní síť), kde by mohla být zpracovávána na palivo (tovární výroba). Palivo se musí rozdělit na příslušná

³² Seneca, L.A., *ÚTĚCHY*, Praha: Odeon 1977, str. 72-73

místa tak, aby auto v čas mohlo načerpat potřebnou energii. Všechny tyto vztahy čím dál více propletené teprve umožňují naplnit smysl automobilu jako dopravního prostředku.

Pokud jsou splňovány a vylepšovány podmínky pro provoz automobilové dopravy, skoro³³ nic nebrání rychlejšímu přizpůsobování krajiny těmto podmínkám, in concreto tzn., že stále větší plochu země zabírají silnice, dálnice, stálý hluk a nepříjemný zápach; země je vnímána jako potenciální dopravní plocha.

V odkrývání smyslu auta jsme museli přihlídnout na jeho podmínky, bez kterých by nemohlo být, a které umožňují jeho naplnění. V nich se ukazuje jeho rozvrh. Co lze o tomto rozvrhu vypovědět? Jak vnímá to, co je? *Svět* je skrze tento rozvrh nahlížen jako *pasivní materiál sloužící* k aplikování vědecké metody pro rozšiřování své působnosti (domov moderní techniky). Vědecké objektivní bádání jako vzor jistoty formuje svět skrze techniku. Na okolí je nahlíženo z chladné výšky (formální způsob odstup). Z výšky proto, že určitým způsobem přehlíží obecně vše, co je. A v chladu se nachází proto, že vše, co je, je určeno *předem* pro uskutečňování tohoto bádání (setkání s blízkostí nelze před-nastavit a dokonce tam, kde se *jen* před-nastavuje, ztrácí blízkost půdu pro svůj zrod).

Subjekt (aktivní objekt?) podle jisté metody (pravý subjekt?) rozkazuje (trpnému) objektu. O své pravdě nás přesvědčuje účinností své činnosti; o svobodě vše-disponovatelností a možnostmi dostat se snad všude, a to čím dále rychleji, a vše vidět všemožnými způsoby.

V celém tomto aplikování se jiskří bytnost techniky, kterou Heidegger pojmenoval *Ge-stell* („...to, co shromažďuje všechna ta stellen, která člověka staví do pozoru a požadují na něm, aby skutečně odkrýval na způsob zjednatelného stavu zásob připraveného k použití.“),³⁴ jenž vše posílá do komparativního chodu.

Smyslem kraje pod kuratelou technického myšlení je v prvé řadě přizpůsobivost.³⁵ Věda a technika hledá z tohoto aspektu způsoby, jak jí překonat tam, kde se *prozatím* nepřizpůsobila

³³ skoro je zde skrze dnešní kalkuluující (ne)myšlení ve významu *prozatímní překážky*

³⁴ Heidegger, M., *Věda, technika a zamyšlení*, Praha: OIKOYMENH 2004, str. 20

³⁵ třeba i použití kouzelné skály jako kus pilíře pro betonový most je taktéž přizpůsobování krajiny vědecko-technickému rozumu. Kdo se kdy setkal s tímto tak uboze nízkým vnímáním tak, že ho to silně zasáhlo, a tudíž bytostně odkrylo ubohou nízkost, zakusil i beznadějnou prázdnotu dneška, dnešních lidí (včetně sebe!)

(pokrok!).

Způsob bytí auta jakožto jednoho z květů vědecko-technického rozvrhu je projevem *nestoudných a bezohledných* rozkazů Ge-stellu.

Auto je cizincem, protože stojí ve své skryté podstatě mimo-zemi v podobě mimo-prostorových a mimo-časových matematických entit a vztahů. A domov si tvoří tím, že vše-počitatelnost objektivního světa uskutečňuje stále přesněji ve světě zdejší, který musí být předem vnímaný jako pasivní matérie pro toto uskutečňování.

My, pohybovaní dopravou, vychovaní počítačem, televizí, reklamami stále více a více vše technicky vnímáme. Každou novou „nutnou“ technickou vymožeností jsme více a více otroci technického smýšlení podobající se tak více a více strojům. V takto redukovaném pojetí světa se může ukazovat nebezpečí ve vzpouře techniky proti člověku, ale to právě je v možnosti člověka stávat se strojem.

Což není tato možnost tak hrůzná tak děsuplná, že by stálo za to, aby se už konečně brala vážně? A možná ještě vážněji dojem, který člověka přepadá, že to, co nás přeměňuje, jako by bylo nezastavitelné, a jakoby tato hrozba přestávala být problémem, protože „*potřeba tázat se po moderní technice odumírá stejnou měrou, jakou technika stále rozhodněji charakterizuje a určuje zjev celku světa a postavení člověka v něm.*“³⁶ Jak směšné se proti této hrozbě zdají býti všechny nabubřelé výroky dnes a denně slýchané o štěstí, že žijeme ve svobodné demokratické zemi, kde pravda a láska zvítězí nad lží a nenávisť, tedy pokud nesejdeme z cesty západu.

Automobily v dnešní podobě radikálně přispívají k převýchově člověka (odtrhují od Bytí). Řidič, aby mohl řídit, musí se vtělit do horizontu technického myšlení. Pohybuje se podle dopravních značek, které jsou velice úspěšnými učitelkami vyprázdněného vnímání. Pohodlí auta (jako celé městské dopravy) dává člověku zapomenouti jeho místu smrtelníka, utvrzuje jeho domněnku panského postavení a podporuje zbabělost. Možnost dostat se bez námahy na určené místo, zvykání si na to zadržává vůbec možnost zrodit důvěrný vztah k okolí. Automobilová doprava je jedna z nejodbornějších učitelek na převýchovu člověka ve stroj.

³⁶ Heidegger, M., *Konec filosofie a úkol myšlení*, Praha: OIKOYMENH 2006, str. 11

Čím vyspělejší a rozšířenější je technika, což je z její bytnosti nutný pohyb, tím více člověk přestává být člověkem a zároveň se cítí více jako Pán.

Každodennost Pobytu technického myšlení je přizpůsobování sebe a svého okolí vědecké objektivitě (formální věčnosti) technickým pokrokem.

5. Odpoutání Titána jako ztráta místa

V Trýbově románu o Diokleciánovi, moudrém císaři už velice upadlého Říma, je část popisující sochu v jeho pracovně, kde hledal klid k přemítání: „*Mistrný mramor řeckého sochaře zpodoboval klečícího Titána; držel na ramenou pět stop širokou lasturu, kde v měděné míse nepřetržitě žhavěly uhlíky, ozařující za večera bledým svitem ušlechtilé tvary postavy Jova Fidie*“.³⁶

Co nám moderním může říkat socha starých? Může vůbec něco vypovídat? Přeskočme pokrokovou samozřejmost, že je projevem nedostatečné znalosti vědeckých zákonitostí a jako taková může být použita snad jako krásným způsobem zpodobněná socha naivního ještě dětinského rozumu pro estetický požitek. Zkusím upřesnit otázku: Co nám může říci socha, když už žijeme v tak odlišném rozvrhu světa, že těžko lze dohlédnouti nějakou podobnost? Zeus a ostatní bohové byli vyhnáni, nejsou přítomni v tomto světě, a tak jsou pro nás neznabohy díla stvořená jejich pokyny těžko přístupná.

Gadamer upozorňuje, že základem porozumění a přiměřeného interpretování je „*napětí, které tu je mezi „důvěrnou známostí“ a „cizí“ povahou sdělení, které nám tradice podává*“.³⁷

Kdo je Titán? Co vyvolává jeho podoba? Jest ohromnou silou schopnou mimo jiné přeskupovat a opracovávat velké kusy kamenů nutných ke stavbě chrámů (a v tomto smyslu vlastně i kostelů a velkých nákupních center). Je spřízněn s geometrií, která organizuje pohyb celého stavení a umožňuje jí vyjevit se v té či oné podobě.

Proč klečí a osvětluje tvář Diovu? Protože Titán je zde vnímán jako sluha bohů, jako ten kdo poslušen je Jich. Určitý „*duch*“ krajiny dává zaslechnout člověku řeč bohů, pak přichází na řadu titánské síly, aby této řeči dostáli a na tom místě od-povídajícím způsobem ztělesnili božskou přítomnost. V tomto ztělesnění odpovídajícímu božskosti určité krajiny se pak božskost zaskvívá, zpřítomňuje.

³⁶ Trýb, A., *Císař chudých*, Praha: Československý spisovatel 1954, str. 171

³⁷ Gadamer, H.G., *Problém dějinného vědomí*, Praha: FILOSOFIA 1994, str. 49

Co se však stane, když Titán *opustí své místo*? Vzbouřiv se zahodí lasturu osvětlující tvář Jova Fidie, myslí si, že tím ztratil okovy otroka. Ztratil okovy či zapomněl, kým je? Jakým způsobem osvobozen od bohů bude konati? Stává se *neposlušným*, přestává poslouchat a začne vše měnit podle své vlastní povahy a tentokrát bez míry božského: začne přeměňovat pro přeměnu silou pro sílu. Už mu není bohy říkáno proč (*causa finalis*), z čeho (*causa materialis*), v jaké podobě (*causa formalis*) a kým (*causa efficiens*) má být něčemu *poskytnut výskyt (Her-vor-bringen)*³⁸, a proto vše, co vytváří, aby odpovídalo jeho povaze, musí být silnější, mocnější, rychlejší, propočitatelnější, jasnější (Pro nic za nic?). Radost „osvobozeného“ Titána není nic „*víc než slepé vyzývání věčného pokroku v schopnosti skládat a členit danou látku*“.³⁹ Titán ztratil *své místo*.

Co jest zde myšleno místem? Má vše, co je své místo? A jaké místo má místo? A pokud ho každá věc má, čím se pak stává, když ho opustí?

V poslední sloce jedné kritické písňové básni pojmenované *Demokracie* napsané roku 1993 básník říká:

*„A je to mýlka soukromá, snad z optického klamu,
že místo srdce břicho má, a místo duše tlamu“*.⁴⁰

Jak se srdce a duše může přeměnit v břicho a tlamu? Jak je zde vnímáno srdce?

Srdce je jako předmět medicíny popisováno z hlediska jeho stavby, funkce atd. Ale se srdcem se setkáváme i blíže. Bližší setkání se srdcem zaznívá v jistých slovních spojeních: bolí mě srdce; srdce zaplesalo radostí; srdce mu tlouklo jako zvon; měl srdce na dlani; jsi srdečně zván; srdcervoucí křik; měl chladné srdce; měl srdce jen pro ni. Člověk je nešťastný, radostný, vzrušený, odhalený, vřelý, zděšený, lhostejný, zamilovaný. Srdce vyjadřuje určitý stav člověka závislý na situaci a zároveň ukazuje na to, co jej ovládá (láska, strach...), a podle toho, čím je naplněné, se i různě projevuje (srdce se mu zastavilo nad tím strašným činem).

³⁸ Heidegger, M., *Věda, technika a zamyšlení*, Praha: OIKOYMENH 2004, str. 9-11

³⁹ Hölderlin, F., *HYPERION aneb eremita v Řecku*, Praha: Odeon 1988, str. 150

⁴⁰ Kryl, K., píseň *Demokracie* zpívaná např. v jeho myslivém filmu *Kdo jsem...?*

To, co jej ovládá, jej dělá slepým, takže ne, že jen člověk zamilovaný je slepý, ale i zděšený, dobrosrdečný atd. Slepota patří ke konečnosti člověka, vždyt' nejšťastnějším člověkem se zdá být Oidipus, a přec ho osud udělá nejnešťastnějším. Každý tento „stav“ do kterého jest člověk uvrhnut, mu otevírá jiná setkání se světem. Srdce je srdcem, když je otevřeno pro přicházející situace. Srdce symbolizuje možnost Pobytu oddáti se tomu, co k němu přichází, což sebou samozřejmě nese mnoho nebezpečství, ale teprve v této smrtelné oddanosti může být život žit v horizontu tragicko-komickém a ne absurdity a fraškovitosti.

Srdce nás poutá k Zemi.

Duše, duch je lidská touha po věčnosti (v rodu, dílech, posmrtným životem). Duše hledá, jak a kde zakořenit. Směřuje za sebe a touží jít až ke hvězdám. Její naplnění je neuskutečnitelné (jen nepřímou či v okamžiku), protože je touhou smrtelníka po nesmrtelném- je tedy touhou marnou (ale touha sama marná není!).

Jen, když je srdce otevřené a duše plná pravé touhy, může být darována člověku vteřina věčnosti.

Duše podle vrženosti své touhy (u Starých jiná než u barbarů) umožňuje jí odpovídající povz-nesenost.

Duše směřuje k nesmírnosti Nebe.

Pokud srdce a duše ztratí své místo, říká básník, stane se břichem a tlamou. Tlama chňape po tom nejbližším⁴¹ v okolí, aby žaludek stále se rozpínající mohl být více a více naplňován. Srdce jako břicho se otevírá jen pro to, aby to co k němu přijde, co nejrychleji zpracovalo a vytvořilo prostor pro další zpracování. A duše jako tlama chňape všude, kam dosáhne a popoháněna nenasytným břichem, chce dosáhnout dál a výš, aby to mohla schramstnout.⁴²

Z hlediska vědeckého, kde je srdce a duše předmětem, je tento vhled do živoucích dějů jen subjektivním míněním („*soukromá mýlka z optického klamu*“) a ne objektivní pravdou, jak ironicky je poznamenáno na počátku této sloky.

Pohyb „osvobozeného“ Titána (pokroková svoboda) jako princip dnešní společnosti vychovává lidi v nenasytné vše-žravce: stávají se lidmi bez srdce a bez duše. *Místo slepoty*

⁴¹ prostorově; ne po blízkém, což je dimenze jí neznámá

⁴² vše předem přeměněno na lovenou kořist

smrtného člověka nastupuje zaslepenost nesmrtelné žádostivosti.

Místo zde není myšleno matematicky jako homogenní prostor plný potenciálních prostorových, matematicky vyjádřitelných, tedy vždy počítatelných vztahů; ani řecky, kde místo má vše podle své přirozenosti: země směřuje ke středu, od kterého se *očividně* oheň vzdaluje. Pokud např. vyhodíme kámen do vzduchu, dopouštíme se násilí na jeho přirozenosti, a proto pak zpomaluje. Nebeská tělesa mají dokonalý kruhový pohyb na rozdíl od nedokonalého přímočarého na zemi. Zato v novověku už není pohyb vnímán z přirozenosti těles, ale jako vnější síla kvantitativně vnímaného prostoru (zákon setrvačnosti). Hledá se tam např. odůvodnění pohybu nebeských těles. U Řeků můžeme v okolí vypořádat, jaké má kdo místo: Země je ve středu, vzduch jí objímá a lehký oheň míří vzhůru. V novověku je místo pouze přechodem v pohybu tělesa (Newton). A bezprostřední zkušenost neodpovídá pravdě novověké, zde o pohybu: např. Galileiho teorie, že veškerá tělesa padají stejnou rychlostí k zemi nehledě na jejich váhu (jen odpor vzduchu více méně zpomaluje a ne blízkost přirozeného místa věci), což si představil ve *svém duchu* jako těleso zůstavené samo sobě bez jakéhokoliv vnějšího odporu, se nedá ve světě, kde nikdy není těleso samo o sobě, vykázat.⁴³

Jak je v promýšlení Titána v kleče ozařujícího Jova Fidie, sochy odkazující na jiné rozvržení skutečnosti než u Titána odpoutaného, myšleno místo a jeho ztráta? A jak je myšleno u záměny srdce a duše za žaludek a tlamu?

Titán umožňující zpřítomnit boha je bohu poslušen; jinak řečeno: to, jak bude vypadat cokoli pobytem stvořeného, závisí na tom, jak se nám ono božské zjevuje. Přeměna božského zjevu (nový počátek-arché, kde zároveň zaznívá vláda) teprve otevírá pobytu pole pro hledání způsobu nového zpřítomnění (např. objevení gotické klenby).

Odpoutaný Titán-neznaboh zpřítomňuje jen to, co je sám schopen vytvořit, zbožňuje své schopnosti. Je to fascinace nad neuvěřitelnou schopností pobytu vytvářet monumentální budovy, stále silnější a užitečnější stroje. Ve stvořených věcech odpoutaného titána se zpřítomňuje jeho síla, která, aby byla vždy přítomná, musí být dalším výtvozem viditelnější.

Místo je zde tedy myšleno jako to, co věcem poskytuje výskyt přítomností boha. A ztráta

⁴³ celý odstavec vychází z přeložené části Heideggerova díla *Die Frage nach dem Ding* nazvané *Novověká matematická přírodní věda*, přeloženo 1976-7 Jiřím Polívkou

místa je to, co věcem poskytuje výskyt bez jeho přítomnosti. Přítomnost boha je tam, kde pobyt je v blízkém, důvěrném vztahu k okolí, které mu zjevuje taj Bytí; odkrývá ho v jeho kráse. Přítomnost jen titánské síly znamená, že pobyt je v odcizeném vztahu ke světu a tudíž se mu nezjevuje taj Bytí, ale jen okolí jako možné vtisknutí titánských sil.

Pokud srdce není opojně naplňováno zázrakem bytí a duše netouží po *nedotknutelném* (obojí patří zároveň k sobě), titán se odpoutal a nahradil tlamou chtějící vše uchopit a břichem věčně naplňovaným vším, kam tlama dosáhne. Není tedy nasloucháno Matce a Otci, těchto Vše-rodiců, ale *předem* vše nastaveno tak, aby mohlo být uchopeno, přeměněno, prodáno, rozkousáno a pohlceno titanismem.

6. Obyčejný člověk

U Starých měli obyčejní lidé dokonce svůj archetyp v Baukidě a Filémónovi. Byli to staří věrní manželé žijící ve skromném příbytku, kteří překypovali vzájemnou láskou a vřelou pohostinností. Chudoba, v které žili, nebyla chudobou špinavou, ale důstojnou, kde se skví radost z důvěrného pobývání.⁴⁴

Setkání filosofa s Thráckou služkou je ukázkou vzájemného nepochopení: ona se směje, protože spadnuvší myslitel místo, aby koukal pod nohy, jak jí velí zdravý rozum, vzhlížel k nebesům. Setkává se s něčím neobvyklým a vyústění tohoto neobvyklého děje má směšný ráz. Ale, jak upozornil jiný myslitel, její smích není smíchem zlým, jízlivým. Ona neví, co je filosofie a ani si nehraje na to, že by to věděla. Pokud na to reagoval rozpačitě či nadřazeně, když budu přepínat, mohli bychom v tom vidět metafyziku s její vážností, která není daleko k opovrhování obyčejným člověkem. Za to kdyby se po jejím smíchu pozastavil a uvědomil si, co se stalo, mohl se klidně jako konečný smrtelník spolu se služkou zasmát sám sobě.⁴⁵

V dějinách bychom málokde našli zájem o člověka obyčejného, natož v metafyzice, která buď hledala to, co vládne všemu či věřila ve Stvořitele všeho nebo objevovala vše-počitatelnost. V těchto třech koncepcích zjednodušeně popsanych nemůže mít např. rolník pozoru-hodné místo.

A jak se to má s obyčejným člověkem dnes?

Kdo je obyčejný člověk? Zkusím podat zdánlivě nic neříkající odpověď: *Obyčejný člověk je člověk obyčejje*. Tedy někdo, kdo žije tradičně, v živoucí tradici (traditio, tradere- předávat). Tzn., že to, co je předáváno z minulosti, je nějakým způsobem zásadně přítomné. Je to uchovávání něčeho, co bylo, jako toho, co i zároveň je, a to způsobem důvěrným, a takto uchované má přítomnit i u budoucích. Čím to je, že je to důvěrné uchovávání? Co je vlastně uchovávání? Je to lidská touha, možnost či nutnost uchovávat (důvěrně)?

⁴⁴ přečti Ov. Met. VIII 628-678

⁴⁵ tento odstavec byl inspirován esejí Karla Kosíka Výsměšnost pocházející z knihy Předpotopní úvahy

Obyčejný člověk je *někdo, kdo žije ve skromném příbytku*, což v dějinách znamená převážně zemědělskou činnost a život mimoměstský.

A je to *někdo, kdo je pohostinný*.

Zůstaňme u rolníka průmyslem nedotčeného.⁴⁶ Zkušenosti *předávané* předky umožňovalo současníkům přežívat. Učili je v horizontu rolnického života: jak rozumět počasí, jak pečovat o půdu, jakým způsobem pěstovat to či ono, jak používat rukodělné nástroje atd. Aby přežili, museli *pocitivě* pracovat. Tato *pocivost* byla tradována dalším generacím a vždy se setkávala s tendencí člověka obejít jí (odfláknout to) či vůbec nepracovat (ale „*bez práce nejsou koláče*“). V pohádkách či rčeních, které vznikaly v tomto životním horizontu, můžeme vidět, kam tato nepocivost směřuje, čemu škodí.

Bytostně zakoušeli: *závislost na rodě* rodící úctu k předkům, semknutost rodu, pospolitost; *závislost na pocitivě vykonávané těžké práci* rodící odpor k lenosti, trpělivost, úctu k jídlu; *závislost na půdě* rodící k ní lásku a odpor k sebestřednosti.

Toto trojí bytostné zakoušení v jednom životním proudu rolníka dřívějších časů tedy zároveň vytváří *úctu* ke zkušenému stáří, k minulosti a k Zemi jako rodičce; *hrdost* za vydržení tolika těžkostí a za dobře (*pocitivě*) odvedenou práci a *pokoru* k božským silám.

Ze vzájemné úcty pochází slušnost; z oprávněné hrdosti samostatnost a statečnost; a z celospolečenské pokory vůči bohům moudrost.

Skromný příbytek nemá žádných přebytečností, něco co by tam bylo pro jeho obyvatele bez řeči. Tento příbytek se po generace výrazně nemění a každá usedá ke stolu tam, kde usedali jejich praotcové a stejně jako oni musejí zatopiti v kamnech, když chtějí teplé jídlo či za zimních večerů poslouchat hrůzostrašné příběhy. U všeho, kde se rodí vztah důvěrný je potřeba dlouhého času beze změn.

Tito lidé vědouce co je to hlad a těžká práce, měli proto i úctu k jídlu; a jak si asi vychutnávali skývu chleba, která nám dnes samotná „nevoní“. V jejich jídle byla přítomna celá minulé práce na poli až po kuchyň: společné rodinné posezení bylo něčím svátečním. Jejich na důvěrné blízkosti založená svornost měla otevřenou náruč pro příšedšího poutníka

⁴⁶ průmyslem dotčený má jinou časovost: poslouchání budoucího v podobě techniky jako toho, co přinutí zemi vydat své plody, aniž by „zemědělec“ potřeboval rady minulých a rady kraje

hladem, žizní a únavou zmořeného. Odtrhli si od úst, aby ho pohostili.

Obyčejní lidé rozdělovali čas na potřebnou práci a zasloužený poklidný odpočinek či slavení svátku. Oni se *rozpomínali* na minulé, *slavili* přítomné a *projednávali* budoucí.

Uchovávali, aby přežili, zdatnosti, zkušenosti dob minulých v podobě předávaných příběhů, pranostik, rčení atd., a to důvěrným způsobem, protože se setkávali s nebezpečnostmi, které se přímo dotýkali jejich života, tak jako u jejich pra-předků, od nichž přicházeli rady; a stejně jako oni musejí těžkou práci poctivě vykonávat a navzájem si pomáhat z čehož pramení i jejich opravdová, čistá radost v aktu slavení.

Tato nutnost může připadat někomu jako druh nesvobody, ale je otázkou, zda jsme svobodnější, když my se nutně musíme blízkému vzdalovat.

Obyčejný člověk byl v dějinách většinou, nebyl bohatým a nemohl být vzdělaným, ale to neznamena, že ho pochopíme jen skrze kvantitu nebo jako chudého nevolníka neschopného číst a psát. Z toho, co zde bylo vyřčeno, se ukazuje možnost, aby člověk *obyčejje* přestal jako určitý způsob bytí většiny existovat. Čím se dnes stává většina, bylo popsáno v předešlých kapitolách. Můžeme napsat, že *z obyčejného člověka se stává člověk uni-formovaný*.⁴⁷

Obyčejný člověk nezná metafyziku, neví, co ho může bytostně ohrožovat. On žije z dlouhodobého naslouchání porůznu se projevující přírody a z přízně bohů. Jak jsme si ukázali, tento vztah ke světu byl novověkou metafyzikou pohřben.⁴⁸ Obránce a druh obyčejného člověka je v romantismu umělec (Goethe, Hölderlin, Beethoven...), a až ve dvacátém století se jím stává proti-metafyzické prosté, pomalé a ne-jisté myšlení (Heidegger,

⁴⁷ Je načase se ptát, co bytostně zakouší dnešní uni-formovaná většina, co se z toho rodí, kam to směřuje, proč se to zdá tak nezbytně nutné, s jakou menšinou žijí v napětí, jak zakouší volný čas, co je ta ohromná nuda rozmnožující se v dnešních duších, ta prázdnota vyhledávající zabíjení času všemožným útekem. Tolik nízkosti je dnes až hmatatelně uchopitelných, až se člověk diví, že se tomu divit přestává. A třešničku tomu dodává formulka „*pokrok nezastavíš*,“ která je vpravdě formulkou nejkouzelnější: zdůvodňuje úplně vše, co se děje a předem uzavírá možnost otázek směřujících ke smyslu, protože se tím vlastně říká, že pokrok udává smysl a pokud někdo zpochybňuje smysl pokroku je, jak *se* říká, naivní idealista, protože zastavit nelze a tudíž proč by měl někdo nad tím bloumat.

⁴⁸ Tento nerovnoměrný boj velice sugestivním a pronikavým myšlením odkrývá Karel Kosík v eseji Faust-stavitel v knize Předpotopní úvahy, kde rozebírá klíčovou pátou kapitolu tohoto velkého Goethova díla.

Fink, Kosík...). V době, kdy už obyčejný člověk je neobyčejně vzácný.

A proto si dovolím zde ocitovat delší pasáž takového vzácného člověka znalého ještě starého umění ptáčnického, kde se zaskvívá moudrost důvěrného pobývání s rodným krajem.

Píše o něm někdo, kdo měl tu čest ho poznat:

„Dole, v parádní staromódní světnici, kde bylo horko, plyšové kanape a na stěně vycpaný ořešník, vytáhl jednou v zimě z prádelníku silné desky. Bylo toho roku hodně sněhu a povídali jsme si o horách a o ptácích. Opatrně rozvázal tkaničku u desek, bylo v nich mnoho pečlivě nařezaných tuhých papírů. Děda je začal láskyplně rozkládat po stole, na každém byla čistě nalepená rostlina. „To je moje druhé potěšení“ povídal. „Když se v létě tluču po horách, tak sbírám i kytky. Vím už, kde která žije, a tak jsem si řekl, že bych mohl do konce života nasbírat všechny, které po Jizerských horách rostou. Jen tak, pro radost. Sbírat kytky je něco úplně jiného než chytat ptáky, a přece se to obojí neruší a dokonce pěkně doplňuje. Ptáci – to je vzrušení, širý svět a změna. Vyjdete před zimou na kraj lesa, a kde byla včera jen pustá lada, tam dnes po haluzích stromů posedávají nevidaní ptáci. Nikdo neví odkud a proč přilítli a nikdo také neví, jak dlouho se zdrží a kam je zase křídla ponесou. Jejich divné a cizí hlasy znějí nad opuštěnou krajinou. Buď je chytíte, než oberou rožničky jeřabin či dokud si něco nenahrabou na zemi ve spadlém modřínovém špendličí, nebo se s nimi už třeba nadosmrti rozloučíte. Člověk pak pospíchá domů ze zamrzlých lesů s takovou divnou touhou v srdci po neznámých krajích, kam se nikdy nepodívá. Nemám vlastně už chuť se někde trmáčet po světě a doma jsem nejraději, ale když nad hlavou slyším svist ptačích křídel, nemohu si nikdy pomoci, dům bych zapálil a letěl bych s nimi. Nebo koncem března, když modrák táhne našimi kraji na sever! Jen týden se u nás zdrží. V syrových křovinách podle řek se ukrývají ti nádherní ptáci s modrou hrudí, a pak frrr k severu. Skoro nikdo je u nás nezná, ale já nemůžu tou dobou vydržet doma, dokud mi budou nohy sloužit, musím za nimi, za toho divného časného jara, vyrážet se sklopkami a moučnými červy k řece na Frýdlantsko. I řeka na jaře tak divoce voní. Když mám štěstí a padnu na ně, tak se s nimi doma pár dní potěším a zase je pustím, aby letěli, kam já nemůžu.

To s kytkami je to úplně jiné. Člověk potřebuje v životě hlavně klid a mír a rostliny mu ho dají. Vždycky je najdete tam, kde mají být, kde byly loni a kde budou i napřesrok. K zemi se

tisknou, a stejně jako tažní ptáci vzrušují nestálostí, dojmají kytky zase svou stálostí a tím, jak se drží místa, kde mají kořeny. Proto je po horách sbírám, a když si je v zimě prohlížím, zase před sebou vidím své kopce v celé letní kráse, každý jejich kout, a vím, že jestli neumřu, tak najdu příští rok děti těch rostlin, co mám doma v těch deskách uložené, na stejných místech. Tenhle pocit domova se nedá zaplatit.

Ptáci a rostliny se pěkně doplňují, já aspoň, kromě trochy jídla a tepla, víc nepotřebuju. Už v mládí jsem si zamiloval ticho a samotu, a komu se tohle podaří, má zlatý život a nikdo na něj nemůže. Už ho to nepustí a do nejdelší smrti má na božím světě moc radostného k poznání““.⁴⁹

⁴⁹ Nevrlý, M., *KNIHA O JIZERSKÝCH HORÁCH*, Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství 1976, str. 132-133

Και συ, τέκνον...?!

V den březnových id sálem, snad skoro šeptem nevěřicně, zazněl hlas velkého člověka, výtečného vojevůdce, statného bojovníka, chytrého státníka, člověka se smyslem pro humor a též s duchem opravdově milujícím Řecko. Zvolal: „Και συ, τέκνον...?!“ Potom se přestal bránit, zahalil si hlavu tógou a odevzdaně čekal na smrt.

Tuto výtku pronesenou svým postojem, museli přehlušit zuřivým mácháním meče, při kterém zraňovali zároveň i sami sebe.

Dnes nastala situace hrůznější, protože „**Και συ, τέκνον...?!**“ křičí Země.

A proč není slyšet?

Protože burácející křik Země, jen v tichu propastném může být slyšen;

A chladný zrádce vraždící Matku vše přehlušuje halasným nesouzvukem.

Jen když Ge-stell přestane vládnout, může rozprostřít se zneklidňující ticho, v kterémžto uslyšíme hlas po tak dlouhou dobu neslyšený, jenž nás uvrhne do blízkosti k otřesnostem našeho zapomnění.

Pak možná se ozve hlas nějakého boha či bohů a pokyny nám dané snad pomůžou navrátit se k našemu místu „*bloudícího Cizince hledajícího Domov*“.

„Jen nějaký bůh nás může zachránit.“

Seznam použité literatury

Primární literatura:

Burckhardt, J., *Úvahy o světových dějinách*, Praha: Melantrich 1971

Gadamer, H.G., *Problém dějinného vědomí*, Praha: FILOSOFIA 1994. ISBN 80-7007-062-5

Hegel, G.W.F., *Filosofie dějin*, Pelhřimov: Nová tiskárna 2004. ISBN 80-86559-19-X.

Heidegger, M., *Co je metafyzika*, Praha: OIKOYMENH 2006. ISBN 80-7298-167-6

Heidegger, M., *Konec filosofie a úkol myšlení*, Praha: OIKOYMENH 2006. ISBN 80-7298-166-8

Heidegger, M., *O humanismu*, Rychnov nad Kněžnou: JEŽEK 2000. ISBN 80-85996-32-4

Heidegger, M., *Dílo a pravda*, <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reports/CTS-03-15.pdf2003>

Heidegger, M., *Aristotelova Metafyzika IX, 1-3*, Praha: OIKOYMENH 2001. ISBN 80-7298-042-4

Heidegger, M., *Věda, technika a zamyšlení*, Praha: OIKOYMENH 2004. ISBN 80-7298-083-1

Heidegger, M., *Novověká matematická přírodní věda*, z díla *Die Frage nach dem Ding*
přeložil Polívka, J. r. 1976-7

Heller, J., *Hlava XXII*, Praha: Euromedia Group 2005. ISBN 80-86938-21-2

HOMÉROVA ODYSSEIA, přeložil Otmar Vaňorný, Praha: Jan Laichter 1921

Hölderlin, F., *HYPERION aneb eremita v Řecku*, Praha: Odeon 1988

- Kafka, F., *Zámek*, Praha: Levné knihy Kma 2004. ISBN 80-7309-134-8
- Kirk, Raven, Schofield, *Předsókratovští filosofové*, Praha: OIKOYMENH 2004. ISBN 80-7298-110-2
- Kosík K., *Dialektika konkrétního*, Praha: Academia 1966
- Kosík, K., *Předpotopní úvahy*, Praha: Torst 1997. ISBN 80-7215-036-7
- Nevrlý, M., *KNIHA O JIZERSKÝCH HORÁCH*, Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství 1976
- Nietzsche, F., *Soumrak model čili: Jak se filosofuje s kladivem* (p. původního vydání nakl. A. Hynka v Praze r. 1913), Praha: Votobia 1995
- Nietzsche, F., *Tak pravil Fridrich Nietzsche, Soumrak model čili: jak se filosofuje kladivem*, Československý spisovatel 2009
- Ovidius, *PROMĚNY*, přeložil Ferdinand Stiebitz, Praha: Jan Laichter 1935
- Patočka, J., *Péče o Duši I.*, Praha: OIKOYMENH 1996. ISBN 80-86005-24-0
- Patočka, J., *Kacířské eseje o filosofii dějin*, Praha: OIKOYMENH 2007. ISBN 978-80-7298-275-2
- Platón, *Zákony*, Praha: OIKOYMENH 1997, ISBN 80-86005-31-3
- Seneca, L.A., *ÚTĚCHY*, Praha: Odeon 1977
- Sofokles, *Oidipus – Antigone*, Praha: Divadlo Za branou 1971
- Trýb, A., *Císař chudých*, Praha: Československý spisovatel 1954

Sekundární literatura:

Coreth, E., Schöndorf, H., *Filosofie 17. A 18. Století*, Olomouc: Olomouc 2002. ISBN 80-7182-119-5

Störig, H.J., *Malé dějiny filosofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000. ISBN 80-7192-500-2

Tretera, I., *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček 2006. ISBN 80-7185-819-6

Kol. autorů. *Filosofický slovník*, Olomouc: Olomouc 2002. ISBN 80-7182-064-4

Resumé:

Summary:

Zamyšlení nad (dnešní) každodenností jako způsobem bytí Pobytu

Reflection of (contemporary) everydayness as way of being of being-there

Filip Materna

Práce se zabývá každodenností pobytu především v dnešní době a snaží se ukázat, že nebezpečí, které ohrožuje člověka a svět pochází z nepřiměřeného myšlení Bytí, které nás dovedlo až do věku vědeckého, kde hrozí člověku naprostá ztráta blízkosti ve smyslu důvěrného pobývání ve světě.

The matter of this study is the everydayness of being-there, mainly in present era, and the study makes efforts to show that threat for human and world stems from inadequate thinking of Being, which led us up to the scientific age, where is for man an imminent danger of losing nearness in sense of intimate being in world.